

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

A JULIUS AUGUSZTUSI KIVÉTELEL
HAVONTA MEGJELENŐ FOLYÓIRAT
EGY ÉVRE 120 K. EGYSZÁMÉ 14 K.SZERKESZTI-ÉS-KIADJA
BIRÓ MIKLÓSSZERKESZTŐSÉG · KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, KERÁDY-UTCA 26.
TELEFON: JÓZSEF 29-33.

A G Á N C S V E T Ő K C I M É R E

ÖTELESSZSERÜEN figyeljük mindazokat a jelenségeket, melyeket lapunk iránya a szakmabeliekből, a grafikusokból és a nagyközönségből kiváltott. Ejelente bizonyos izgalommal, utóbb abszolút nyugalommal kémleltük ezeket a tüneteket s kezdettől

fogva igyekeztünk is a szükségesnek és hasznosnak vélt korrekciókat lapunk szellemi és technikai előállításánál végrehajtani.

A kritika nagy általánosságban igen kedvező, amit minden hívalkodástól menten nyilvánosan is regisztrálhatunk. A pártfogás dolgában is lényegesen javult a helyzet. Ezernél több előfizető a megcsonkított Magyarország területén, a legrettenetesebb nyomdaipari viszonyok közepette, olyan szám, mely — ha most még távolról sem elegendő a lap anyagi biztosítására, de — a jövőre nézve megnyugtatólag hat.

Vannak azonban úgy a munkások, mint a munkaadók körében hívei annak a felfogásnak, hogy a szedéspéldánknál kultivált ritkítás, sor- és léniahajlítás ma („a 20-ik század vége felé“ [?]) már nem divat s azt visszahozni az „ókorból“ vétkes könnyelműség, mert alkalmazása az anyagnak magas áral és a nagy munkabérek mellett anyagpazarlással, pusztítással és időpocsékolással jár. Lándzsát törnek amellett, hogy ez a divat „minden tekintetben hátrányos, káros és izléstelen“, s végül, hogy még az ipart is tönkretesszük vele (?).

Amíg ezek a kritikai vélemények csak szóval adattak szájról-szájra, addig nem is törődünk a dologgal, de most, hogy már a szakajtóban is helyet kaptak ilyen bolondgombák, kénytelenek vagyunk leszámolni velük s gáncsvetőinknek tárgyilagosan megjelölni.

Le kell szögeznünk azt a tényt, hogy sehol sem irtuk meg, miszerint akár a ritkítást, akár a sorhajlítást általános divattá akarjuk tenni. A valóság az, hogy ezt a szedésmodort és technikáját ismertettük, mert a viszonyok azt ránk kényszerítették s alkalmazzuk ott és akkor, ahol és amikor a jó ízlés megsértése nélkül alkalmazható és amikor minden alapkövetelmény megvan ahhoz, hogy feladatunkat ezekkel az eszközökkel hatásosan és sikeresen megoldhassuk. Kultiválnunk kell pedig ezt az irányt azért, mert lépést kívánunk tartani a fejlettebb külföldi grafikai iparral, amelynek művelői, úgy grafikusok, mint mesterszedők, szintén gyakran alkalmazzák s egészen bizonyosan tudjuk, hogy ezeknek soraiban híres-neves grafikusok és mesterszedőkkel találkozunk, akik ízlés és szakképzettség dolgában nem jönnek majd a mi kritikusainktól tanácsot kérn. Ennek a szedés- és dekoratív iránynak olyan szakfolyóiratok is méltó helyet és érvényesülést engednek, amelyek

művészeti kérdésekben irányító befolyást gyakorolnak a grafikai iparokra és a nagyközönségre egyaránt.

Nyíltan és határozottan kijelentjük, hogy 1—2 nagyzási mániában szenvedő, avagy talán lapunk erkölcsi sikerét irigyelő „kritikus“ kedvéért művészeti és szedés-technikai kérdésekben nem vagyunk hajlandók struccpolitikát üzni, annál kevésbé, mert az anyagpazarlás és időpocsékolás vádjá sem állja meg a helyét. Példáink szedésénél nem kellett anyagot pusztítani, hogy „napok elteltével“ megszülessenek s nem is kellett „ingujjra gyürkőzve, árral, kalapáccsal felfegyverkezve“ örködni, hogy a nyomás simán menjen. Aki ilyet állít, az nem tudja, mi is volt az az „ókor!“ mesterszedés s mi a mai.

Ennek az iránynak éppen az a szülőanyja, hogy az új — jórészt ehhez az új irányhoz alkalmazkodó — öntődei termékek magas áruk miatt alig szerezhetőek be, a meglévők azonban kopottak s jóra való nyomtatványhoz alig használhatóak fel. A mesterszedő tehát rá van utalva, hogy — ha újszerűt akar alkotni (ez a törekvés pedig vérében van) — a pusztá betűvel dekoráljon, de ennek lapos, monoton hatását újszerű alkalmazási technikával élénkítse, a nyomtatvány száraz szövegsoraiába élelenséget, ritmust és kellemes ízt öntsön.

Egyébként pedig azt is közölhetjük a ritkítás és sorhajlítás ellenségeivel, hogy a betűöntőipar most készülő új termékeit jórészt ennek az iránynak az alapeivelhez igyekezik alkalmazni s bizonyosra vehetjük, hogy nemsokára lesznek betűink, melyek a ritkítást éppenséggel meg fogják követelni és lesznek díszítőanyagaink, melyek a hajlítás technikájának megkönnyítését fogják célni. Mindezek tudatában kötelességünknek is tartjuk a talajt az új irányzatnak előkészíteni.

De ha igazak is volnának a fentemlített vádak, akkor csak ezért nem lett volna szabad a jelenleg egyedüli magyar szaklapnak uton-utfélen gáncsot vetni, azt leszögni. Tudjuk azt mi is, hogy lapunk — a mostoha viszonyok folytán — nem felelhet meg teljes mértékben annak a hivatásnak, melyet zászlajára írt, de ha egyszer szüksége van rá az iparnak, akkor minden szakmáját szerető s azt a „tönkretevéstől“ féltő szakembernek istápolnia kellene a nemes és áldozatkész törekvést, hogy a zsenge csemete megerősödjön s iparunk üdvére virágzásba induljon. Ha valamiben hibázunk — nem vonjuk kétségbe, hogy mi is tévedhetünk —, ha bárkinek is nem tetszik lapunk iránya, ám lássuk a korrekciót. Tessék a hibára nyíltan — s nem alattomos, áskálódó uton-módon — rámutatni, tessék tárgyilagos kritika tárgyává tenni és megjelölni azt az utat, amelyen hajadnunk kellene. Ily cikkeknek mindenkor szívesen adunk helyet, mert a nézetek tárgyilagos kicserélése és megvitatása egyedül alkalmas arra, hogy iparunk szintjét s az általános szakképzettséget emelje.

Írányckelünkért mindenkor hefyt állunk s az ellen-
tetes véleményen levőkkel szemben álláspontunkat meg
is logjuk tudni védeni, mert gondos mérlegelés, alapos
megfontolás után ugyszólván adagolva adjuk közre a
szedéstechnikának ezen új alapelveit, melyeket az al-

kalmozott grafika mai iránya ránk parancsolt s amely
elveknek — talán csak évekre terjedő — diadala
a nyomdal és más grafikai iparokban akkor is be-
következne, ha gáncsvetőink száma és képzettségbe-
lajtsulya tekintélyesebb volna.

WANKO VILMOS

KISKÁTÉ AZ IZLÉSES KÖNYV KÉSZÍTÉSÉHEZ

Megdöbbenve és idegenül állasz meg a pesti köny-
vesboltok kirakatai előtt, mert durva, éretlen, izléstelen
és szomorú képek tárulnak csak ott eléd. Egy árnyalat
finomságot, egy szemernyi jóízűséget, két csöpp jóakaratot
a kiadó részéről, egy kevéske törődést a könyv írójától
nem látsz a könyvüzletek kirakataiban, mert minden új
könyv a gyári munka, a sürgős placradobottság, a spó-
rolás és papírdrágaság jeleit viseli magán.

Valami kevés egyéni undor kóvályog otyankor a
mellemben, amikor a legfrissebb magyar könyvek a
kezembe kerülnek. Lehet, hogy ez csak bennem, a szép,
izléses könyvekért rajongó fiatalemberben kóvályog
csak, — lehet, hogy mások semmi különös utálatot nem
éreznek, amikor a mai szatócs-műveket megvásárolják,
vagy lapozgatják. Lehet, hogy csak én nézem dühösen
és gyűlölettel a mai könyvkereskedések kirakatait és

Keleti Arthur jónevű költő, a könyvvel foglalkozó
szakemberek körében ismert volt arról, hogy írásait
nem engedti utcai köntösben, tucat kiállításban soha a
placra. Most kiadott új könyve: „Az Boldogtalan Ray-
mondo és az szerentsés Bertrands Lovagoknak
Hiteles Szerelmes Története 7 képen“, megmutatja,
hogy izléssel és egy kevés áldozatkésztséggel milyen
finom, kiállításban is művészi munkát lehet az olvasó
kezébe adni, ha a könyv kiadójában egy kevés értékelés
van az írás tartalma iránt és főképp, ha az íróban meg-
van a végtelen könyvszeretet mellett a saját írásának
a megbecsülése és az az eltökéltség, hogy írását akár-
milyen rongy formában nem adja az olvasó elé.

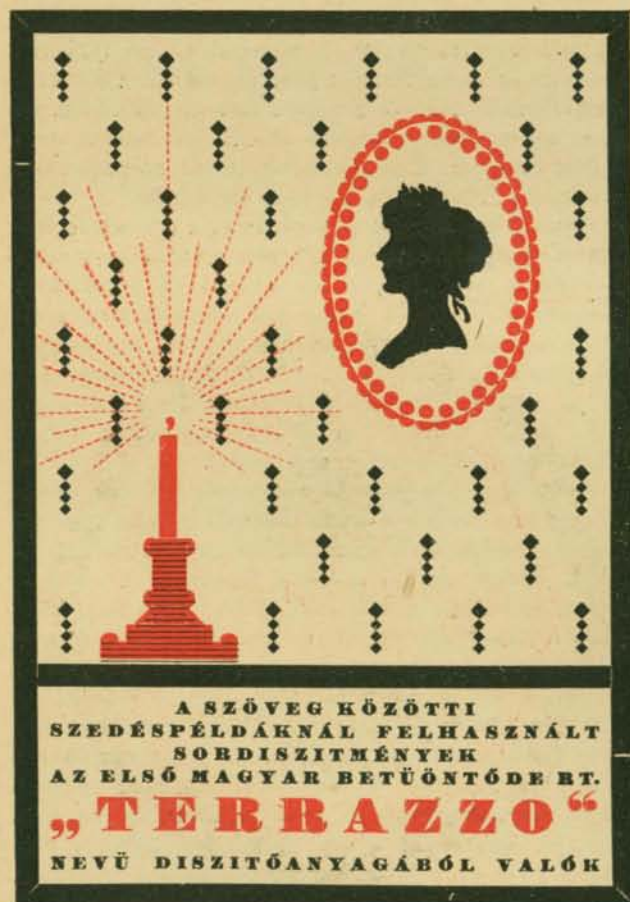
Ennek az eltökéltségnek kitűnő példája Keleti: Bol-
dogtalan Raymondoja. Annyi izlést, technikai frissessé-
get, az íráshoz szabott nyomdászai archaizálást szedett
össze ebbe az egy könyvbe, hogy a stílusában régies
címlepet csak bátoritanul és áhitattal merjük felnyitni,
hogy benn a könyv lapjai között megdöbbenjünk a raj-
zok ritmikáján, a kezdőbetűk krónikás finomságán, a
könyv belső beállításának szépségén, szellős szedésén
és rossz újságpapír helyett — finom, nehéz, hótisztza
fehér paprosán.

Annyi izléssel és annyi szaktudással van összeállítva
a könyv, hogy e sorok írója nem állhatta meg, hogy
kérdést ne intézzen Keleti Arthurhoz, hogyan készíti,
vagy készítteti nyomdászával az ilyen tökéletes könyv-
kiállítást. Keleti, a kitűnő költő, a következő nagyon
érdekes és figyelmet érdemlő dolgokat mondotta el
könyvkészítésének módjairól:

— Azzal kell kezdenem, hogy munkám kiadója én
magam vagyok. Nem szégyenlem ezt, mert volt idő,
amikor nem volt szégyen egy írást az író saját kiadá-
sában megjelentetni. Itt van erre kedves és emlékeztető
példa Dickens, aki Twist Ollvérját maga adta
ki, sőt a füzetes kiadásokat az előfizetőknek személye-
sen hordta házról-házra. És hogy sikerült külsejű
könyvek a könyveim, ennek egyik alapmagyarozója a
saját kiadásom. Nem bízom senkire a könyvem. Min-
den szedését magam jelölöm ki, én keresem ki a betű-
ket, sőt az illusztrátorok előre rajzolok egy pár skiccet
és megmagyarázom, hogyan is gondolom ezt meg azt
a dolgot én.

— Bizony illusztrátoraimnak nem nagyon kedves
munka, amikor ott ülök a nyakukon és egy-egy rész-
letet négyszer-ötször visszacsináltatok velük. Aztán
jön a nyomda. Egy-két oldalt leszdedetek három-négy
formában, különféle színnyomásokkal kísérletezem —
igaz, hogy közben a nyomdászom mindig ki akar
egyezni, hogy fizet, csak hagyjuk abba a munkát.

— Részemről tulajdonképpen ez a könnyebb része a
dolognak. Ez már csak technika. De a nehéz, az igaz
komoly könyvgyártó munka az, ami a könyvem nyom-
dába adását előzi meg. Rengeteg előtanulmány. Nézze..

lehet az is, hogy csak én döbbsentem meg örömmel, ami-
kor a sok izetlen munka után egy magyar író olyan
könyve került a kezembe, amelynek megcsinálása, ki-
állításra komoly gonddal, szeretettel, izléssel és nyitott
érszénnyel történt.

És ezzel kis hotelszobájában rengeteg régi könyvre mutat, amelyek halomban fekszenek íróasztalán, székein, ójelli szekrényén, szekrényében.

— Nézze... Ezeknek a gyönyörű régi holmíknak izlésc, technikája, finomsága adja az előtanulmányt egy-egy könyvem előállítására. Vagy lehet finomabb és szebb könyvet csinálni, mint ez az egyszerű olasz ponyvairat, amelynek címlapján merészen áll ez a lovaskapitány. Vagy nézze a Choix de Feables-t, La Fontaine rézmetszeteivel díszes első könyvét. Vagy vegyük a magyarokat...

És egymásután veszi elő régi magyar könyveit, amelyek szuette bőrkötésekben, pergamentlapjakkal, gyönyörű régi betűkkel a végtelen finomságot varázsolják elénk, a gondot és szeretetet, amivel egy-egy könyv készült. És megmutatja az 1795-ből való „Ketskeméti

'Sigmund' Polgári Református Prédikátor' Különböző Alkalmosságokkal El Mondott Falusi Prédikációt"-t, melyet Stribig betűivel nyomtattak Győrött, továbbá „A Halandó Testben szenvedő halhatatlan Istennek Szentséges Históriaja, Melly először A Jézus Társaságából Lévo Tisztelendő Pater Guilielmus Stanihurstus által Deáknyelven kiadattatott, Az után Sz. Ferentz egyik Szerzetes Fia által magyarra fordítottatott.“

Ezeknek a tanulmányozása, a kötésük finomságának a megfigyelése, izlésük a szöveg és betűk elhelyezésében adja nekem az utmutatást, hogy középkori történelmetemhez hol és hogyan találjam meg a helyes nyomtatási formát. Én csak annyit mondhatok tulajdonképen: sok szív, sok jóakarát, sok tanulás a régi nyomdász-mesterektől, ez a hármaskísátéja egy könyv rendes kiállításának.

FALUS FERENC

HOGYAN SZEDJÜNK?

ELSŐ KÖZLEMÉNY: AZ ÖSSZHANG — A SZIMMETRIA — AZ ARÁNY — AZ ARANYMETSZET — AZ EGYENSÜLY — A SZEDÉSTENGELY

AZ A HÁLÁS érdeklődés, mely szakértársaink részéről nyilvánul ki, a szedés példái iránt, arra az elhatározásra készítetett, hogy a megkezdett szakkulturát még hatványozottabb mértékben fejlesszük. E cél elérésére a fenti cím alatt folytatólagos cikksorozat közlését kezdjük meg. E cikksorozat hivatva lesz az avatatlanok előtt a szedés misztériumait feltárni s annak „hogyan“ és „miként“-jét érthetően, korszerű szedéspéldákkal magyarázni.

Tagadhatatlan, hogy a műiparágak között a mi szakmánk az, mely művelőitől a legváltozatosabb készültiséget, „iskolázott esztétikai érzéket“ követel. Míg a legtöbb műiparos „adott tervek után az anyagba“ dolgozik, addig a szedő „saját tervét dolgozza ki az adott anyaggal“. Amaz csak kézügyességet és a technikában való jártasságot követel, míg a szedő munkájához ezenkívül izlést, szellemi erőt is pazarol, melyet nem a műhelyben, hanem otthon, sok-sok álmatlan éjjelen, nagy fáradtsággal sajátított el. A szedő művének alapja a sík papíros, melyen az ékesítés tárgya az adott szöveg. Az eszköz e feladat megoldására betüöntödel anyag: az ólombetű, a vonal és egy-két ornamens. Nem sok, de annak a kezében, „aki tud vele bánni“, bűvös ereje van.

Szándékosan emelem ki azt: „aki tud vele bánni“, mert aki csak elavult tipográfiai szabályokra és „nyers“ szépérzékre bizza munkája sikerét, bár produkálhat — öntudatlanul, megfeszített kínos munka árán — jót is, de ritkán elsőrendűt. Míg az, ki tudatosan, az esztétika törvényeire támaszkodva végezheti munkáját, óriási előnyben van az előbbi felett s minden fejtörés nélkül, játszva oldja meg feladatát és akarva sem képes rosszat, izléstelenet alkotni.

Csupán betűkkel, egyszerű sorokkal is jó hatást, sőt finom előkelőséget érhetünk el, ha azok nagyságát egymáshoz viszonylítva, helyesen járunk el, kidomborktva a lényegest a kevésbé fontos szürke foltja fölött. Fokozhatjuk a dekoratív hatást egy-egy vonallal vagy

díszítő-darabbal. De ügyeljünk arra, hogy a dekorálást tulságba ne vigyük, mert a díszítés nem cél, hanem csak eszköz arra, hogy munkánkban a komoly sorok közé üdeséget, bájt varázsoljon.

Főtörekvésünk oda irányuljon, hogy munkánk a szemlélőből bizonyos jóleső kellemes érzést váltsanak ki. Ezért igyekezzünk a szöveget a díszítéssel, illetve a vignettáinkat a szöveggel, valamint az egész szedett foltot a papírossal összhangba hozni.

Dekoratív anyagunk kiválasztásánál tartsuk szem előtt annak foltbelli értékét. Ne alkalmazzuk azt, melynek rajza a szövegünket agyonnyomja, vagy annak tartalmával nem egyezik (l. az 1. és 2. példákat).

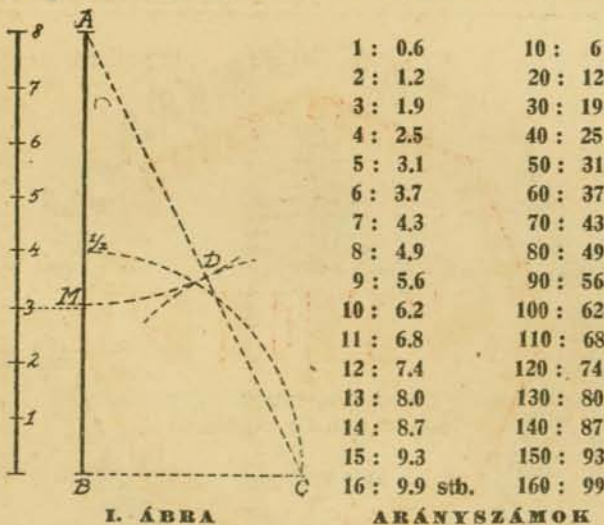

Ha a betűkkel, illetve szedésfolttal követjük a papíros alakját, akkor e kettőt „összhangba“ hozzuk egymással. Tehát magas formátumon nyulánk, karcsu betűket és szedésfoltot, haránt alakon pedig széles képi betűket és szedésfoltot alkalmazzunk (l. a 3—6. példákat).

A „szimmetria“ (1:1) alkalmazása majdnem minden esetben sikert biztosít. Szimmetrikus a szedéstartunk akkor, ha annak közepén egy függőleges vonalat — az „s“ szimmetriális tengelyt — húzva, jobb- és baloldala fölben megegyezik egymással (l. a 7—10. példát). Teljes a szimmetria akkor, ha szedésünk jobb és bal, valamint felső és alsó része ugyanazt a képet mutatja (l. 11—14. példát). Erre azonban csak elvétve van szükség. Szimmetrikus szedéstartunk szép hatását lényegesen emelhetjük, ha „természetes arányérzékünket kifejlesztve“, szedjük sorainkat jól és állítjuk a papír síkjára. Az „arány“ alatt az egyes részek méreteinek egymáshoz és az egésznek a méretéhez való viszonyát értik. Arányosság nélkül nincs szép és ami nem szép, az kellemetlen hatással van ránk. Amennyire nélkülözhetetlen ez a művészetekben, épp annyira fontos a nyomdászatban is. Zeising német esztétikus a természet és művészet alkotásainak legfőbb formai elvét, az arányosságot, az „aranyetszet“ teóriájában vélte kifejezhetőnek. Ha nem is találjuk meg ez elméletet matematikai pontossággal minden tárgyon, amely esztétikailag hat, de sok esetben azok méretei megközelítik az aranyetszés pontos arányszámait.

Szaktársaink legtöbbször „öntudatlanul“ is az aranyetszet adta arányokat követve dolgoznak. De sokan nem tudják logikus magyarázatát adni szedésük jó vagy rossz voltának, a papírsíkon való helyes vagy helytelen beállításának. Ezért határozottan szükséges azoknak, kik haladni akarnak, kik nem a véletlenre bízva, hanem „tudatosan“ akarnak jól produkálni, hogy az arányos osztással tisztában legyenek.

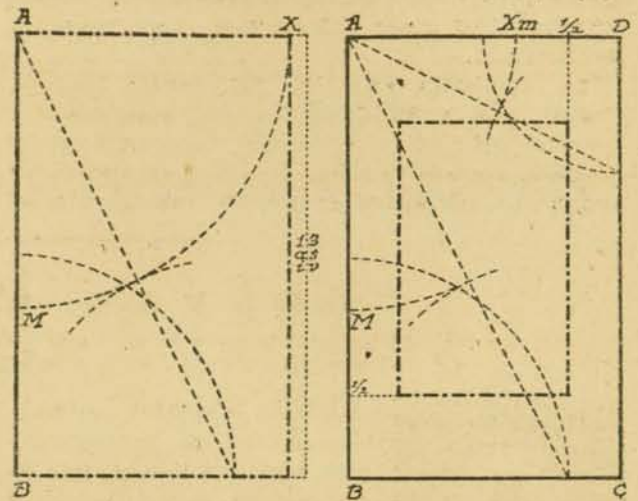
Az aranyetszet az adott egyenest oly módon osztja két részre, hogy a rövidebb rész úgy viszonylik a hosszabbhoz, mint a hosszabb az egészhez (l. I. ábrát). Ha AB a felosztandó magasság, akkor B pontból egy

vizszintes vonalat húzunk, erre rávezetjük a $\frac{1}{2} AB$ -t és megkapjuk a C pontot. Ugyancsak a $\frac{1}{2} AB$ hosszának megfelelő körzőnyílással C -ből körívet rajzolunk és a C pontot összekötjük az A -val, az összekötővonal a körívet D -nél metszi. Az AD távolságot A -ból átvisszük AB -re és ahol az AB -t érinti, ott az arányos osztópont M , illetve az „aranyetszés“. A példa mellé helyezett mércén látjuk, hogy a rövidebb BM ($\frac{2}{3}$) úgy viszonylik a hosszabb AM -hez ($\frac{5}{3}$), miként ez az AB -

hez ($\frac{5}{3}$). Tehát e művelet adta helyes arányszám: 3:5, 5:8. A mi nyelvünkre fordítva azt jelenti: ha egy oldal szélessége 30 ciceró, akkor ennek a magassága a helyes arány szerint 50 ciceró, illetve 50 ciceró szélességhez 80 ciceró magasság felel meg. Példánk mellé szedtük az aranyetszet pontos arányszámait.

Természetesen a gyakorlatban a törteket le- vagy fölfelé kiegészítjük, ha pedig magasabb méretekre volna

II. ÁBRA

III. ÁBRA

szükségünk, akkor az első számsor mellé egy 0-t írunk, a másodikkól pedig a tizedespontot kidobjuk (l. minta).

Bár a papíralakjaink nagysága többé-kevésbé szintén az aranyetszet elve alapján van meghatározva, nem árt, ha a helyes arányú papírosajlak szerkesztésével is megismerkedünk. Ha AB az adott magasság, akkor a keresett arányos szélességet (X) úgy kapom meg, hogy AM (M = az aranyetszés) távolságot fölmérem az A -ból húzott vízszintesre, ott ahol metszik egymást, az a keresett szélesség X . Példánk mellé — összehasonlítás céljából — pontozott vonallal megrajzoltuk egy 13-as iv pontosan kicsinyített alakját, mint látjuk, az eltérés igen csekély (l. II. ábrát).

Ha $ABCD$ papírsík és a ráhelyezendő szedéstart közötti helyes margóviszonyt óhajtjuk megtudni, akkor M (aranyetszés) és B távolságot felezve, megkapjuk a szedéstart alsó és felső határát. Az oldalszélek megállapításánál az egész műveletet megismételjük a szélességen, illetve megkeressük a szélesség metszetpontját (Xm). DXm távolságot felezve, megkapjuk a szedéstart magasságához viszonyló jobb- és baloldali margót, azaz a helyes szélességet (l. III. ábra). Az így nyert szedéstart aránya a papírsíkhöz helyes, mert ha annak magassága 8 rész, akkor, amint látjuk a III. ábrán, de részletesebben a 15. példán, a szedéstartre esik 5 rész, míg az alsó (1.5) és felső margóra (1.5) összesen 3 rész esik. Ugyanez áll a szélességre is. Ezt az elvet figyelembe kell venni nem csak a margóviszonyoknál, hanem a további munkálatainknál, a szedésünk különböző csoportokra való tagolásánál (l. a 20. példát), sőt betű fokainak egymáshoz és az egészhez való viszonyánál is. Az arányos osztás ismerete elkerülhetetlen súlyos sorcsoportok, vagy részben alapfelületek helyének megállapításánál. Ha a metszet pontjában alkalmazzuk azok határát, úgy munkánk szép hatása biztosítva van (l. 16—18. példákat).

Példák
Kun Mihály „Hogyan szedjük?”
című cikksorozatának
első közleményéhez.

MAGYAR KOMPASZ

KERESKEDELMI ÉS PÉNZÜGYI POLYÓIRAT
Megjelenik hetenként kétszer: vasárnap és csütörtökön.
Szerkesztők Kisfaludi Ferenc és H. Molnárrossy Marcell
Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest II, Pó-utca 83

1. példa (helytelen)

MÉSZÁROS ÉS HITESSI

Mindenemű gépeknek és fémeknek
autogénhegesztését a legjutányosabban
vállalja, gyorsan és kifogástalanul végzi
BUDAPEST VIII, HUNYADI-UTCA 39. SZ.

TELEFONSZÁM
3.57

2. példa (helyes)

TC

Van szerencsénk tisztelettel közölni, hogy papirkereskedésünket **HORVÁT JÁNOS URNAK** adtuk el, aki azt eddigi cég alatt tovább vezeti. Kérjük, hogy utódunkat pártolni sziveskedjék. **BÉRCZI ÉS GRÜNBAUM**

3. példa (helytelen)

MERKUR BANK RT.

AZ INTÉZET FIÓKZÜLETEI
BEREGSZÁSZ, SZABADKA,
EGER, NAGYBÉCSKEREK,
MUNKÁCS, CSIKSZEREDA,
KECSKEMÉT, TEMESVÁR,
RIMASZOMBAT, SÁRHELY,
SZEGED, DÉVA, CEGLÉD,
KOLOZSVÁR, NAGYENYED,
KUNSZENTMIKLÓS, GYŐR,
LÉVA, KASSA, POZSONY,
SZOLNOK, PÉCS, BRASSÓ.

5. példa (helytelen)

MERKUR BANK RT.

INTÉZETÜNK FIÓKJAI VIDÉKEN:
SZEGED, KOLOZSVÁR, CEGLÉD,
HATVAN, HÓDMEZŐVÁSÁRHELY,
SZOLNOK, JÁSZBERÉNY, GYOMA,
UNGVÁR, MISKOLC, GYŐR, EGER,
PÉCS, NAGYVÁRAD ÉS MEZŐTÚR

6. példa (helyes)

UJ!

A JELENKOR LEGJOBB ÉS LEGPRAKTIKUSABB GYERMEK-JÁTEKAI AZ UNGHERLAENDER - FÉLE PAPIRMÁSÉ - FIGURÁK, MELYEK HIRNEVESEBB MŰVÉSZEK TERVEI UTÁN TARTÓS ANYAGBÓL ÉS TETSZETŐS KIVITELBEN KÉSZÜLNEK. E FIGURÁK „KNOX” VÉDJEGYGYEL VANNAK ELLÁTVA ÉS MINDENÜTT KAPHATÓK GYERMEKEINK RÉSZÉRE A LEGSZEBB AJÁNDÉK

4. példa (helyes)

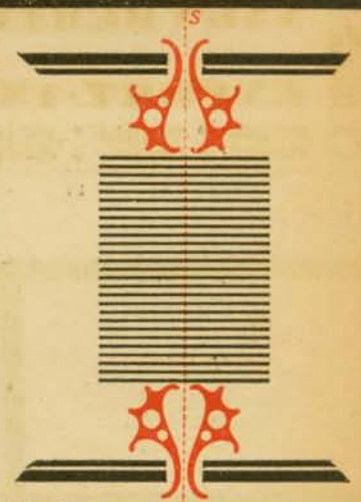
7. példa

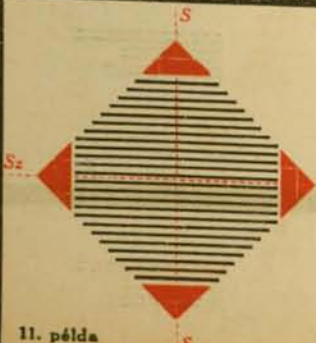
8. példa

9. példa

10. példa

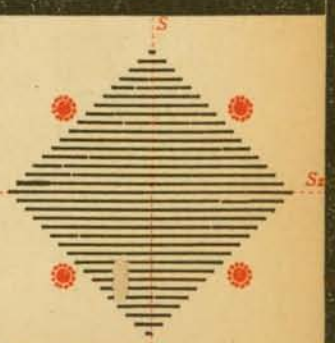
11. példa

12. példa

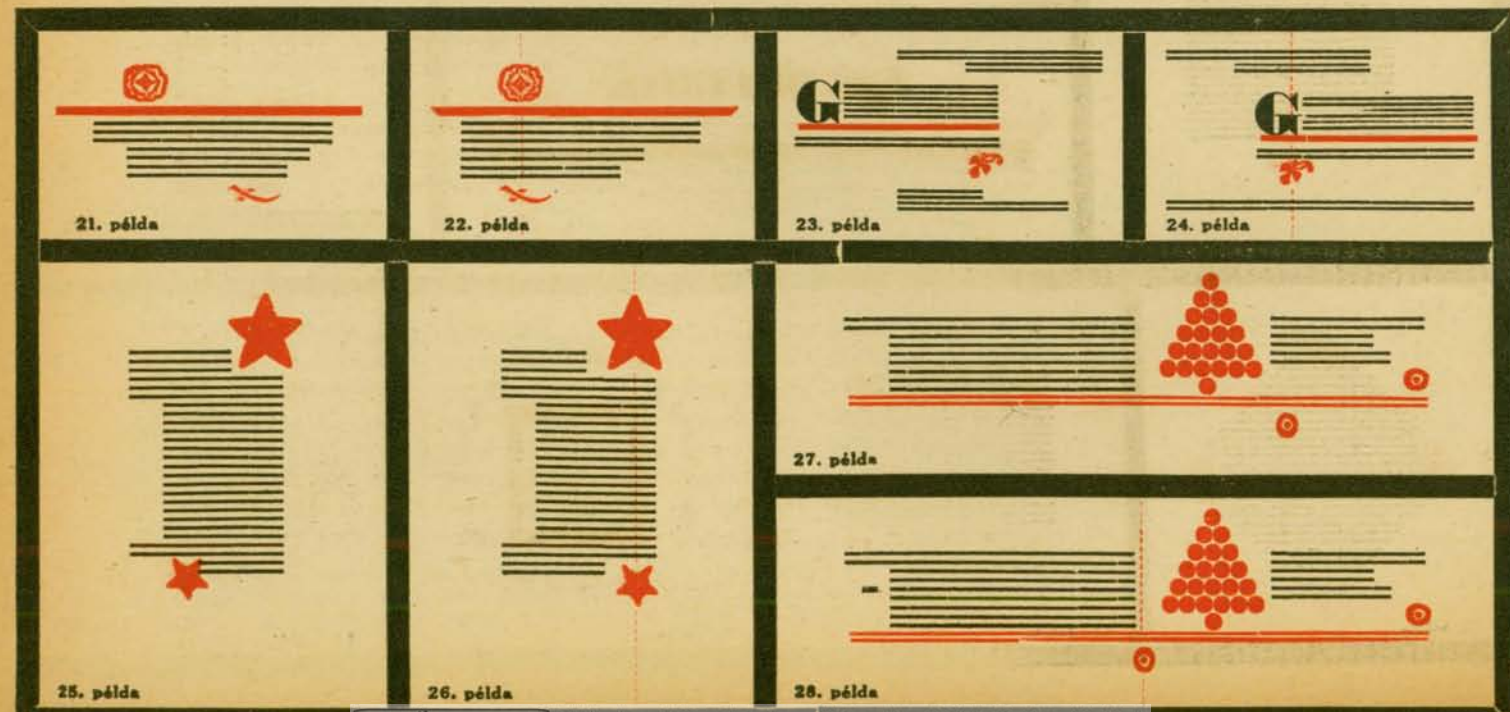
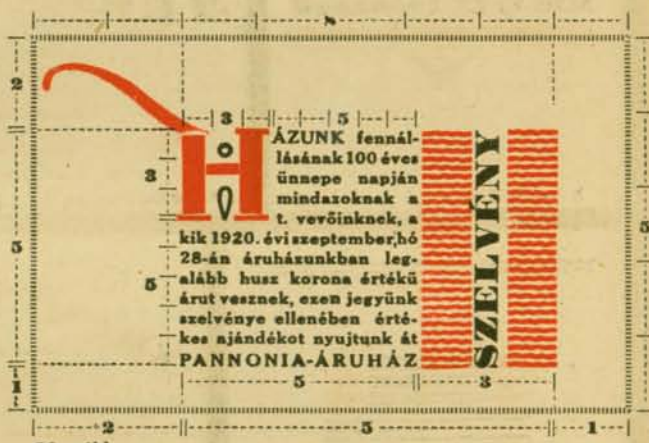
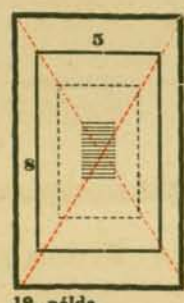
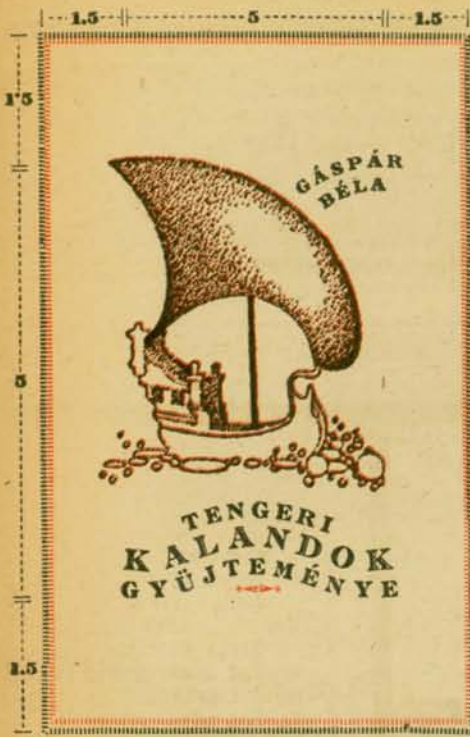

13. példa

14. példa

Példák
Kun Mihály „Hogyan szedjük?”
című cikksorozatának
első közleményéhez.

Abban az esetben, ha a rendelkezésünkre álló szöveg kevesebbet ad, mint kívánatos volna és mégis a papír nagyságához viszonyítva helyesen akarjuk megoldani, akkor a 19. példa szerint papirosunk két szemközti csucsából átlót húzva, könnyen megállapíthatjuk a keresett kisebb szedésfelületet.

A fentiekkel természetesen nem az a célunk, hogy szaktársaink munkáik megtervezésénél körzövel, háromszöggel mérnöki rajzokat produkáljanak, hanem az, hogy megismerkedve az arányos osztás teóriájával (szabad idejünkben önmaguknak feladott minél komplikáltabb térelosztó gyakorlatokat megoldva), azt érzékükbe vigyék és ennek alapján mindenkor szép és aránytalan helyes nyomtatványokat készíthessenek. Sajnálattal konstatáljuk, hogy szedőink legjobbjait az öntelt megalégedettség a haladás egy bizonyos fokán megállította. Bár próbálkoznak lépést tartani a korrallal, de műveikből kiérzik a határozatlanság és így nem hogy a mai nívón állnának, hanem a régebbi, sűrű sorokból alkotott, különböző geometriai formákkal manipuláló szedésmodorból való átmenetet a közelmúlt könnyed, sorcsoportok és műtyürek ide-odátolásával operáló szedésstílushoz sem találják meg. Fokozottabb mértékben látjuk ezt a bizonytalanságot azoknak a szaktársaknak munkáin, kik az előbbiek recipéje után igazodnak. Ennek oka a műtyürek elhelyezésével való visszaélésben rejlik, mely bármily kicsiny cserő csillagocská legyen, de helytelenül alkalmazva, felborítja a különben jól szedett, aránytalan helyes szedéstestet is.

Miként a szimmetrikus folton elrendezett szedéseink „egyensúlyát“ nem mernék rosszul alkalmazott műtyürekkel megbontani (vagy közepre egyet, vagy jobb és baloldalra, folton azonos értékűt szoktunk elhelyezni), azonképpen igyekeznünk kell az eltolt foltcsoportok helytelen egyensúlyát épp a műtyürek alkalmazásával helyrebillenteni, az egyensúlyozó szedéstengelyt megkeresni. A „szedéstengely“ figyelmen kívül hagyása (egyeseknél annak létezéséről való nemtudás) hozza létre aztán a mellékleteinken bemutatott tetszetős, de mégis a hozzáértő előtt helytelen, rossz nyomtatványokat. Pedig gyakran csak egy kis mozdulattal — de helyes érzékkel — segíthetünk rajta.

E gyakorlatból vett példákat szematikusan adjuk vissza, mert jelenleg nem a szöveg, hanem a szedéstengely megállapítása érdekelt, melyet helyesbített példáinkon keresztülfutó pontozott vonallal jelölünk. 21. péld-

dánk saroklevélféj, mely kivételében finom, csak a rossz helyen alkalmazott záródísz lerontja a hatást, mellette a 22. példa a helyes, 23. példánk cégkártya mása, ennek a szedője már nagyot vétett, mert az amugy is lebillenő fősor ezen igyekezetét még inkább elősegítette egy súlyos iniciálé alkalmazásával, így esetben már csak a szöveg visszabilentésével lehet segíteni, hogy mily eredménnyel, azt látjuk a helyesbített 24. példán. A 25. példánk (meghívó), melyen hiba a felül elhelyezett vignetta súlyos voltában rejlik, bár helyes beállítása elv-

VÉRTES MARCELL FAMESTZETE
KELETI ARTHUR: „RAYMONDO ÉS BERTRANDVS
LOVAGOKNAK TÖRTÉNETE“ CIMŰ KÖNYVÉHEZ

tathatatlannal volna, ha az alsó dísz a mellette lévő két sorral elmarad, de így ugyanaz a rosszindulatú szerepe van, mint az előbbem példán lévő iniciálénak, vagy ha a szedője egy vonalba állítja az alsó díszsel, a hatás kedvezőbb lenne, de mivel az első sort nem lehet megszakítani, azt összébb húzzuk és a vignettát bejebb toljuk, miáltal épp annak súlyos volta jön segítségére, hogy alá elhelyezett kis műtyürek balancirozzon az egész szedéstestet, mint a 26. példa mutatja. 27. példánk a hiba szinte észrevehetetlen. A zárólenia alatti kis gömbön fordul meg az egész. E példát kis ideig szemlélve, érdekes optikai csalódásba esünk: mintha baloldala lejjebb állna, valójában pedig a jobboldala van lejjebb, épp a kis gömb befolyása következtében. Ha a kis dísz megfelelő helyre toljuk, megkapjuk a szedéstengelyt s megszűnik a fenti kellemetlen érzés, mit a 28. példán tapasztalhatunk. Ezekből láthatjuk, mily csekélységen fordul meg a műtyürekkel kombinált és eltolt szedéstestekkel való műveletek sikere, de ezt a csekélységet alaposan meg kell tanulni. KUN MIHÁLY

A KÖNYVNYOMTATÁS UTTÖRŐI

A könyvnyomtatás, illetve a könyvsokszorosítás tökéletesítésére törekvő kísérletek természetes következményei a XV. század általános kulturális és szociális viszonyainak. Míg a római birodalom bukása (Kr. u. 476) óta a szellemi életnek a kolostorokon kívül alig találjuk nyomát, addig a XIV. század folyamán tudós és liberális gondolkodású uralkodók főiskolák alapításával, a kolostoroktól független otthon teremtettek a tudó-

mányos életnek. Érthető tehát, hogy a tudósvilág nagyon is nélkülözte a sokszorosítást, mert a rendelkezésre álló eszközökkel szellemi eredményeit és tanait csak nagyon nehézkesen terjeszthette és azokat általánosítani alig állt módjában. De amint szükségletnek érezték a gondolatok általánosítását és közkinccsé tételét, úgy megtették az első lépéseket is annak elérése felé. A sokszorosításnak a XV. század első ével-

ben a játékkártya-készítők és fametszők által használt módjal már megjelölték némileg azt az utat, amely a tudás népszerűsítésének technikai tökéletesítése felé vezet.

Már a XV. század első éveiből maradtak fenn játékkártyák és szentképek, melyeket fém patronok segítségével készítettek. Időrendben ezeket követték a fametszeti képek, amelyeknek sokszorosítása már nyomtatás útján történt. A játékkártyák és az egyes képek fanyomatu sokszorosítását hosszabb történetek, mesék, legendák stb. sorozatos illusztratív ábrázolása követte, melyet lényegesen tökéletesített később a szövegek alkalmazása. Mindezekből a fametszeti nyomtatványoknak három kezdetleges típusa alakult ki: 1. a tisztán képszerű ábrázolások, 2. a szöveggel kísért képek és 3. a tisztán szövegből álló könyvek. A harmadik csoportban túlsúlyban az Abcés könyveket és az elemi latin nyelvtanokat találjuk. Legismertebb közülük az Aelius Donatus-féle római nyelvtan kivonata, mely a középkornak egyik legkedveltebb tankönyve volt és — fanyomatu sokszorosítással — Hollandiában jelent meg először. Legtöbb kiadást ért és leginkább elterjedt Alexander Gallus Doktrináléja, egy hexameterekben írott latin nyelvtan.

Ipartörténeti kutatások egyre több bizonyítékát talál-

ják annak, hogy a betűszedés feltalálása és alkalmazása után ezzel egyidőben, még ugyanazon városokban is, tovább használták az oldalnyi fametszeti szövegeket, kisebb méretű nyomtatványok sokszorosításánál. Példa erre Konrad Dinkmuth könyvkötő- és fametszőnek 1475-ben, Ulmban megjelent Donátja, továbbá egy 1482-ben Münchenben megjelent gyónólevél és egy Dr. van der Linde által említett, 1504-ből keltezett „Ars moriendi”. Az oldalnyi fadúcokkal sokszorosított könyvek között talán az utolsó méretileg nagyobb munka Andrea Vavassore, 1510-ben Velencében megjelent „Figure del Testamento Vecchio”-ja.

Ezek a xylografikus könyvek tehát nemcsak közvetlen ősel, hanem kezdetben kísérői is Gutenberg találmányának. Érdekes, hogy a xylografusok nem tartoztak soha a nyomdászok közé, hanem a képfestőkkel és illuminátorokkal együtt alkottak a nyomdászoktól független testületet. A legnagyobb ilyen céhszerű egyesületek Németországban (Augsburgban 1418, Nördlingenben 1428, továbbá Nürnbergben, Majna-Frankfurtban, Mainzban, Kölnben, Lübeckben, stb.), Hollandiában és Flandriában keletkeztek. Ez az eljárás körülbelül 60 évvel a fémbetűk feltalálása után halt ki, miután első volt az írott gondolat terjesztésének szolgálatában. (JMM)

A KÖNYVKÖTŐIPAR MULTJÁBÓL

Ö T Ö D I K K Ö Z L E M É N Y

MILYEN sekélynek látszik az a kis csermely, mely az ókori tradíciók forrásából kibuggyanva az ókeresztény kultúra felé folydogál, olyan hatalmas, gátakat tépő folyamra duzzad abban a pillanatban, amint a diadalmas nyugati és keleti kereszténység

kezébe ragadja a kulturális világhatalmat. Láttuk, hogy az ókeresztény könyvkötőiparnak félték kísérleteiből mint fejlődik ki egy életerős művészi ipar. A kezdetleges őskódexet díszes barátkötések váltják fel, amelyeken az egykori pugillária már csak a kötés kompozíciójában él tovább. A bőrpólyába csomagolt pergamentkéziratok esetlenségét csak úgy, mint a deszkafedelekre szegezett diptycha-szárnyak nehézségét a technikai érzék finomodása nem tartja többé a keresztény kultúrához méltónak s minthogy a könyvek számának rohamos szaporodása is segítségére siet a technikai fejlődésnek, a katakombaművészet ájtatos alkotásai rövidesen hagyományokká szilrkülnek. Igaz: élő, sőt sokáig élő hagyományokká, de olyanokká, amelyeknek eleven erejét már csak a bennük kifejezett gondolat, nem pedig a technikai kivitel módja képviseli. A XIV. század vége felé azután ez a gondolat is dogmává merrevül, miután nyolc évszázadon át utjelzöje volt a könyvkötőipar minden stílári törekvésének.

A könyvkötészet középkora, éppen úgy, mint más művészeteké is, két részre tagolódik: román korra és gótikus korra. Az előbbi az V. század végétől a XIV. század közepéig, az utóbbi pedig a XIV. század közepétől a XVI. század elejéig tart. Ezt a két kort nem határolja el egy naptárszerűen kimutatható időpont, amint hogy utolsó évtizedel is már mélyen beenyulnak

a renaissance kor első évtizedelbe, hanem egy lassu átmenet hidalja át, melynek két ivpillére a két kornak körülbelül a közepe táján éri a talajt. Az ivnek a románkor felőli része a „késői román”, a gótikus korba nyuló vége pedig a „korai gót” elnevezés alatt előforduló stílusváltozatokat jelent.

A két kor könyvkötőipara között vannak ugyan különbségek, ezek azonban korántsem olyan szerkezeti természetűek, mint amilyenek pl. egy román bazilika és egy gótikus székesegyház között kiéleződnek. A könyvtést elkészítésének módja csaknem az egész középkoron keresztül változatlan maradt, mindössze annyi eltéréssel, hogy a XIII. századtól kezdve az igen lassan tért hódító papíros fokozatosan kiszorítja a használatból a pergamentet (de teljesen még évszázadokon át sem) és lehetővé teszi a nagyobb méretű és vastkosabb könyvtestek füzését is. A románkor derekán jelenik meg, keleti hatások alatt, az első kezdetleges oromszegés, mint a bőrpólyába erősített könyvtestnek egyik szerve

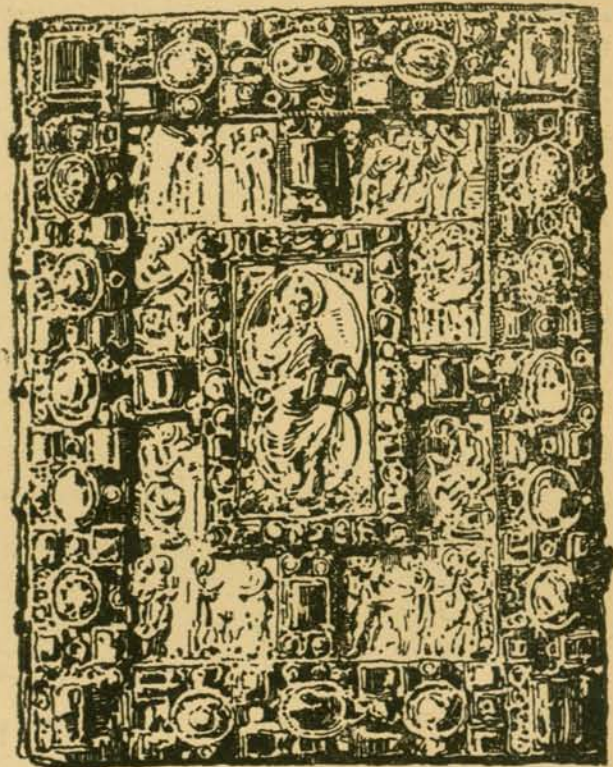
ROMÁN-KORI ÖTVÖSKÖTÉS

alkotórésze. A románkor vége felé megváltozik a könyvtést s a könyvtáblák addigi aránya és a XIV. századtól kezdve a könyv metszését a nála uljnnyival nagyobb fedél ereszszerűen véd, szemben a régebbi román típusal, melynél a könyvtést a fedél egyenlő nagyok. Lényegleg ez sem valami különös újítás, de érdekes az ok, mely azt létrehozta. Az őskódexről szólva ugyanis említettük, hogy a deszkafedeleket kezdet-

ben a könyvtesttől független deszkatáblák voltak, amelyek súlyukkal a pergamentleveket megnehezítették, a rájuk szegezett diptychafedelek révén pedig az alattuk levő könyvtestet karakterizálták. Az sem lehetetlen azonban, hogy a karakterizálást a könyvtest s a tábla méretének egyenlő volta is elősegítette, mivel a könyvtestek nagysága minimális határokon belül ugyan, de mégis elég sokféle volt ahhoz, hogy a táblák felcserélgetése következtében rendetlenséget okozzon. Amikor a könyv és a tábla szerkezetileg is egyesültek, ez a régi szokás még hosszú ideig fennmaradt és hagyományként élt az egyházi tradíciók között mindaddig, amíg a célszerűség elve azt a gyakorlatból kiszorította.

A középkor két szakaszát nem is annyira a könyv technikai különbségei, mint inkább a bekötési módok, a borító anyagok és a különféle díszítésmódok teszik felismerhetővé. Hangsúlyozzuk: nem változatosságukkal, hanem jellegükkel. Mert arról, hogy a középkori könyvfedelek kapcsán akár a díszítés stílusát, akár az ornamentika tartalmi gazdagságát illetően nagy lendületű gondolkodásokról beszélhessünk, eleve le kell tennünk. Nemcsak az egyházművészet hagyományos konzervatívizmusaival találjuk magunkat szemben, hanem olyan kulturális adottságokkal, amelyek egyszerűen lehetetlenné tették egy a maihoz hasonló könyvkötészeti termelésnek művészi kialakulását. Hogy csak kettőt említsünk: a kötésre érdemesített könyvek túlnyomó része vallásos tárgyú, liturgikus, vagy rituális kézirat volt s az európai bőrdíszművesség akkori fejlettsége mellett a reprezentáló könyvfedelművészetet az ötvöskötéseknek kellett képviselniük. Igaz, hogy ez a két ok is végeredményében az egyházművészet óvatos zárkózottságában rejlett, de ha ezt a vonatkozást figyelmen kívül is hagyjuk, egymagában mindkettő elég volt ahhoz, hogy a szó igaz értelmében vett művészi könyvkötés-

teljes szövegét tartalmazó „evangeliariumokat“, akár az evangéliumok szemelvényeit, az u. n. perikópákat magukban foglaló „evangelistariumokat“ nézzük, kötés és díszítés tekintetében alig találunk különbséget közöttük

RÓMÁN-KORI ÖTVÖSKÖTÉS,
A IX-X. SZÁZADBÓL
(A REGENSBURGI U. N. „CODEX AUREUS“)

CLEVE-I
VERETES
BŐRKÖTÉS
A XV.
SZÁZADBÓL

ipart egy meglehetősen szűk mederbe szorítsa. Az egyházi könyvek határozott jellegű típusokra oszlottak, amelyek éppen azért, mert típusok voltak és nem tartalmilag önálló karakterű művek, nem is éreztették hiányát a karakterizáló bekötésnek. Akár az evangéliumok

és a szentatyák vagy apostolok levélgyűjteményei: az „epistolariumok“, a zsoltáros könyvek, vagy „psalteriumok“, a miseimákat tartalmazó „sacramentariumok“, vagy a mise teljes rituáléját magukban foglaló „missálék“ között. Ezekről a — mondjuk — tartalmilag megosztó könyvtípusoktól a bekötés típusal egészen függetlenek. Hogy valamely könyv milyen kötetést kapott, azt nem annyira a tartalom, mint inkább az ettől többnyire távolálló s főleg személyi okok egész sora döntötte el. Bekötés tekintetében a következő jelentősebb típusokra csoportosíthatjuk a középkor könyvkötőipari termelését: a) a legrégebbiek az elefántcsontdomborműves (pugiláriás) kötések, virágzásuk az I. századtól majdnem a VII. század közepéig tart, — ezeket követik b) a VII. század elejétől kezdve divatos, bizantinikus (zománcos, mozaikkal, niellóval, csiszolatlan ékkövekkel és gyöngyökkel díszített) ötvöskötések, melyek csak a XIII. században vesznek ki végkép, — c) a csiszolt ékcsontdomborított és áttört művű, filigrános ötvöskötések, a XI. századtól a XIV. századig, — d) a veretnélküli bőrkötések, ideértve a pergamentkötéseket és a bőrpólyákat, melyek a VIII. században tűnnek fel, — e) ezeknek és az áttört felületű fémkötéseknek technikai egyesítéséből származott veretes és csattos bőr-, bársony- és szövetszővetkötések, a X. századtól kezdődőleg, — f) a veretnélküli vaknyomatos bőrkötések a XII. század végétől és — g) a veretekkel és csattokkal felszerelt, nem ritkán színezett vaknyomatos bőrkötések, a XIV. századtól

kezdve. Már a futólagos áttekintés is meggyőzhet mindenkit arról, hogy ezeknek a kötéstípusoknak jelentékeny része olyan, melyhez a könyvkötő művészetének semmi köze sincsen. Értjük ezalatt a jelentékeny számu és csaknem az egész román-kort betöltő különféle ötvöskötéseket, amelyeken a művész értéket az ötvösmester vagy az elefántcsontszobrász kezemunkája nyújtja. Ezekhez a könyvkötő csak a nyers fatáblák közé erősített könyvtestet szolgáltatva és nem egyszer előfordult, hogy a kész kötetet ő maga többé nem is látta. A kiváló

vagy nyers deszkafelület maradt, vagy pedig bőr-, ritkábban szövethorítást kapott. Négy védőgombja volt, melyeken a könyv mintegy apró lábacskákon nyugodott. A díszesebb ötvöskötéseken a felső és az alsó fedél kompozíció tekintetében teljesen egyforma volt, a könyvtest gerince azonban mindkét esetben borítatlan maradt, az ivhátak és a fűzés szabadon látszottak, legfeljebb egy finomra hántott pergament-szalag védte azokat a koptatás ellen. A gerinc borítása, éppen úgy, mint az oromszegés, a bőrpólyáskötések technikai fejlődésének eredménye volt és csak akkor vált az ötvöskötéseken is szokásossá, amikor a fémlemezeket bőrborítású fedél-lapokra erősítették. Ez az anyagpazarló stílus nem sokáig tartott, a fémlemezek egyre kisebb részét fedték el az amugy is már bevont táblák felületének, végül teljesen a fedél sarkaira és közepére szorultak, kialakítva a veretes könyvtípusokat.

A díszítés kompozíciójának szerkezete az összes ötvöskötéseken általában azonos volt, amint hogy az a tradícióból s a könyv alakjából szinte önmagától adódott. A középső mező rendszerint egy négy-szögű sík, mely kezdetben az eredeti elefántcsontdomborművet, később magából a fémlemezről vett reliefet tartalmazta és ezt vagy több keret zárta körül s egészítette ki a fedél alakjává. A keret-díszek a középkor vége felé egyre magasabb síkban feküdtek, mint a dombormű,

VÉRTES MARCELL FAMESTZETE
HELETI ARTHUR: „RAYMONDO ÉS BERTRANDVS
LOVAGOKNAK TÖRTÉNETE“ CIMŰ KÖNYVÉBEN

értékű ötvöskötéseket nem is a könyvkötőnél, hanem az ötvösmesternél rendelték meg. Tisztára véletlen volt, ha egyik-másik ötvösszerzetes a könyvkötéshez is értett s ha ez talán a középkor elején sűrűbben fordult elő, mint ma, annak csakis a középkori szerzetesek kulturájának ismert sokoldalúságában rejlett az oka. Tagadhatatlanul érdekes volna, ha az ötvöskötéseket részletesebben ismertethetnők és bővebben szólhatnánk például Tuttilo-ról, a szentgallen kolostor sokat emlegetett szerzetesművészeiről, aki 850 és 913 között élt s a feljegyzésekben mint építőmester, szobrász, festő, illuminátor, ötvös és könyvkötő szerepel. Könyvkötői munkássága az ötvösséggel kapcsolódott össze és kiváló alkotásokat hozott létre, de jellegileg mégis inkább az ötvösművészet történetébe illeszkedik bele, mint a könyvkötészetébe. Helyünk korlátozottsága kényszerít rá, hogy az ötvöskötésekről csak futólag emlékezzünk meg és több súlyt helyezünk a bőrkötésekre, mint olyanokra, amelyek művészetüket is a könyvkötő szellemi munkájának és szerszámainak köszönhetik.

Két körülmény teszi az ötvöskötéseket a tulajdonképeni könyvkötőipar szempontjából érdekessé. Az egyik a fémlemezek felerősítésének módja, mely a könyv külsejének is igen jellegzetes alakot kölcsönzött, a másik a fedeleket díszítő kompozíciók szerkezete, melyben egyfelől az ókeresztény pugilláris-fedelek emléke él tovább, másfelől a bőrkötések metszett és préselt díszítésének alapjainak gyökerezik. A fémlemezeket csak a felső táblán alkalmazták, s az alsó tábla

amelynek tehát ezuttal nemcsak bekeretezésére és klégészítésére, hanem védelméül is szolgáltak. A dombormű figurális tárgy volt, rendszerint a könyv valamelyik miniatűrjének, vagy fametszetének megismétlése, mint egyetlen tárgyi kapocs a kötés és a könyv tartalma között. Az evangéliáriumok bekötési tábláin, csaknem valamennyin, ugyanazok a képek ismétlődnek, amelyek a díszlap iniciálisain szerepelnek, nevezetesen: a „Maestas Domini“ (trónoló Krisztus) és a „Golgota“-jelenet. Az előbbin mandorlában, nem ritkán deltoidban, négyes karéjban, vagy négyzetben Krisztus alakját látjuk, amint trónusán, vagy egy szivárványon ül s kezelt áldólag felemeli. A tábla négy sarkán adódó mezőket jelképes motívumok, a négy evangélista alakja, vagy azok szimbólumai töltik ki. A Golgota-képeken Krisztus keresztje tövében Mária és János stereotíp figuráit ismerhetjük fel, gyakran két római katona között, akiknek egyike dárdáját dőli a Megváltó testébe, a másik pedig

az ecetes szivacsot nyújtja feléje. A kép alatt és felett a krisztusi szenvedésekben osztozó elemek megszemélyesítéssel vannak elhelyezve, a nap, a hold, a föld és a víz. A felső fedélen levő eme kompozíciók sémája ismétlődik meg az alsó táblán, ahol Krisztus helyett a trónoló Madonna alakja körül épül fel a kompozíció. Az elefántcsontdomborműves fedelek között van egy-néhány, melyeket — ettől a sablontól eltérően — Krisztus életéből vett jelenetek, a psalteriumok fedelein pedig több olyan, melyeket Dávid király zsoltárainak pompás kivételű képsorozatai díszítenek.

JASCHIK ÁLMOS

VÉRTES MARCELL FAMESTZETE

OSONKA MAGYARORSZÁG — NEM ORSZÁG,
EGÉSZ MAGYARORSZÁG — MENNYORSZÁG

HISZEK EGY ISTENBEN,
HISZEK EGY HAZÁBAN,
HISZEK EGY ISTENI ÖRÖK IGAZSÁGBAN,
HISZEK MAGYARORSZÁG FELTÁMADÁSÁBAN
AMEN

NYOMTATÁSTECHNIKA

A NYOMÓHENGERT VAGY TÉGELY BORÍTÁSÁHOZ

gy a gyorsajtón, mint a tégelyes sajtón elkerülhetetlen a feszített ivnek használata. Minél feszesebb az iv, annál jobb a nyomóhengeren, illetve a tégelyen a borítás, mert inkább el tudjuk kerülni a piszkítást és az egyes formáknál a ráncképződést. Egyszerű, száraz feszített ivvel célt nem érünk, azért amikor az ivet úgy főnt, mint lent, megrögzítettük, vizes szivaccsal azt egészen kis mértékben megnedvesítjük, minek következtében a papírostok meglazulnak és a feszített iven erős ráncok képződnek. Ezeknek a ráncoknak természetesen az ivnek teljes száradása után el kell tűnniök. Ha a ráncok nem tűnnek el, annak az a magyarázata, hogy az ivet nem a száradási irányban, hosszában alkalmazzuk, ahogy az a papírgépen szaladt, hanem keresztibe és így a meglazított rostok nem feszülhetnek a papiros széle felé, hanem a közepe felé és ott összpontosulva, több kisebb-nagyobb ráncot képeznek. L. A. GY

BRONZNYOMÁS

A különféle színű bronzok használata alkalmával nem elégséges csak a színbelli kontrasztra törekedni, hanem figyelembe kell venni a fénybelli kontrasztot is. Itt értjük úgy a papírt, valamint a bronz mellé vagy alá kerülő festéknek fényét, mert ha esetleg mind a háromnak a fénye egyforma erős, akkor a bronz nem érvényesülhet és az összhatás is nagyon kellemetlen lesz. Ezért ha fénytelen színes papírról van szó, a festéket úgy kell keverni, hogy az a papírnál fényesebb, a bronznál meg fénytelenebb legyen. Abban az esetben pedig, ha fényes krétapapíron kell azt alkalmazni, akkor a festéket úgy keverjük, hogy az fénytelen legyen, amit legkönnyebben kremsi fehér és cinkfehér festékkel érünk el. Fénytelen krétapapírra csak fénytelen festékkel nyomhatunk, mert az összhatás csak úgy lesz kellemes. Azokra a papírokra, amelyek félig vagy egészen simítottak vagy simítatlanok, fokozatosan alkalmazzuk a festéket, mint a színes papíroknál, kivéve, ha alapnyomatról van szó, amelynek fénytelennek kell lenni. L. A. GY

SZÍNES SZÖVEGNYOMÁS

Ha szöveget (tömör folyószedést) színes festékkel akarunk nyomtatni, akkor csak tömör festéket használhatunk, mert a kevésbé ilyen festékkel nem érhetünk el jó eredményt. A festékkeverésnél tehát tartuk szem előtt, hogy az esetleg tulerős festékhez csak kisebb mennyiségű kencét keverjük, mert ellenkezőleg az vízenyőssé és bizonytalanná válik, ami munkánkat tönkretesz. Szem előtt kell tartani továbbá azt is, hogy a festéket tégelyes vagy gyorsajtón szándékozunk-e használni? A tégelyes sajtó kevésbé bír el kevés pigment-

tartalmú festéket, viszont ha a gyorsajtón való nyomásnál a festéket túlvilágosan és ennek dacára a teljes tűzésben kell tartani, sem kremsi fehérrel, sem pedig cinkfehérrel nem keverhetjük a festéket, annál az ismert oknál fogva, hogy ezek tompítják a festék élénkségét. Ezért az előbbi esetben áttetsző fehérrel keverjük a festéket és azt nagyon óvatosan bolognal krétával, esetleg magnéziummal tesszük tömörebbé, hogy ugyanabba a hibába ne essünk, mint a kremsi fehér és cinkfehér festékeknel. Az utóbbi esetben tiszta áttetsző fehérrel keverjük a kívánt szint és csak tisztán használjuk, ügyeljünk azonban arra, hogy az árnyalatot pontosan kikeverjük és hogy a festékezést a legminimálisabban tudjuk eszközölni. Az áttetsző fehéret gyorsajtón egyáltalában nem használhatjuk, a kremsi fehéret pedig tégelyes sajtón nem ajánlatos használni, aminek részint a festékező szerkezetben, részint a két különböző elv szerint végbemenő nyomásban leljük magyarázatát. L.

PÁLYÁZATOK

EZER KORONÁS PÁLYÁZATUNK

A magyar nyomdai szakmafejlesztés történetében szinte példátlan esettel állunk szemben, amikor ezer koronás pályázatunk meddő voltát kell a nyilvánossággal közölnünk. Hogy a kitűzött határidőre csupán két pályázótól érkezett be nyomtatvány: ez az általános tapasztalásnak megdöbbentő jele. A lapunk lránti meleg és mindinkább fokozódó érdeklődésből biztosan arra következtethettünk, hogy pályázatunk eredményesebb lesz. Ezen a pályázaton való részvétel t. i. nem okozhatott senkinek sem nehézséget, mert csak arról volt szó, hogy az év folyamán megrendelésre készült jobb kivitelű munkákat kiküldje és beküldje. A pályázat eredménytelensége most már arra az elhatározásra készítetett, hogy a beküldési határidőt december hó 15-ig kitöljük s ha eddig az időpontig legalább 20 pályázótól érkeznek be munkák, úgy a pályázatot eldöntjük, ha ennél kevesebb pályázó akadna, úgy a bírálóbizottság döntésére bizzuk, hány és mely díjak adassanak ki, avagy meddőnek nyilvánítsák-e a pályázat? Ez utóbbi esetben a pályadíjak összegét újabb pályázatra fordítjuk.

KÖNYVKÖTŐ

A KÉZI ÉS KIADÓI KÖNYVKÖTÉS RŐL

tartott előadást a leipzig Typographische Gesellschaftban O. Wolfenstetter, a leipzig grafikai akadémia előadója. Előadó mindenekelőtt ismertette azokat a tulajdonságokat, melyekkel egy jól kötött könyvnek bírnia kell: a könyvtömbnek a könyvháttal való jó összetartása és az ebből származó tömörsége a könyvnek, továbbá a könyv jó nyithatósága és kényelmes kezelhetősége az olvasásnál. Külön fejezetben foglalkozott az anyagokkal, amelyek a könyvkötésnél feldolgozhatnak. A kézi kötésnél valódi, habár egyszerű anyagok használata természetszerű dolog. Sajnos azonban, hogy a

hadipapírosra nyomtatott könyvtömb mindinkább kevésbé áll összhangban a könyvtáblával és megfordítva, mint ahogy a gyári kötés sincs összhangban a jó kivitelű könyvtömbbel. A kézi kötésű könyvek száma a kiadói (gyári) kötésekkel szemben kicsiny, az utóbbi években azonban a könyvkedvelők száma nagymértékben emelkedett, minek következtében a művészi kézi kötés értéke is mindinkább emelkedik. Művészek közreműködése által a könyv külseje szintén javult. Számos kiadó már a tömegmunkát is jobb külsővel látta el, bár nem ritkán a tartósság rovására, hőt arra keltene törekedni, hogy a könyvtömb a könyv táblájával tömegmunkánál is tartósan összedolgoztassék, ami néha csak nagyon jelentéktelen költségtöbbletet okoz. Végül ismertette előadó a nagykönyvkötők azon törekvését, hogy a tömegmunkát szállító műhely mellett a magánrendeléseket kielégítő kézi könyvkötő-osztályt létesítsenek, aminek a könyvkötés művészetének fejlődésében és haladásában nagy jelentősége van. Ezek a műhelyek a tömegtermelés előnyeit átviszik a kézi kötésbe és mintegy közvetítőt képeznek a kézi és kiadói könyvkötés között.

SZEDÉSTECHNIKA

A MODERN HIRDETÉSRŐL

tartottak a berlini Typographische Vereinigung egyik legutóbbi ülésén előadást. Előadó szerint a nyomtatványok drágulása a jobb kivitelű reklámyomtatványokat, katalógusokat és prospektusokat majdnem teljesen eltüntette. Új könyvek is mindinkább ritkábbá válnak, éppen úgy a könyvkereskedők reklámprospektusai is. Ipar és kereskedelem ezért fokozottabb mértékben veszi igénybe a hirdetést. A szedett hirdetést általában inkább használják, mint a rajzolatot, mert utóbbi nagyon költségesé válik. Hírből rója fel előadó, hogy a hozzá nem értők által leadott hirdetésminék folytán a szedőnek nem áll módjában művészi terepet, amiért is a hirdető minden esetben figyelemzetendő, hogy a hirdetés szedésmegoldását — amennyiben erről van szó — bizza a nyomdára. Hirdetések tervezésénél módjában van a szedőnek szépérzékét érvényre juttatni. A merev betüöntödel anyagnak ugyanis életet kell, hogy kölcsönözzen, erre a célra pedig a sokszor gáncsolt lvszedés csodálatosan alkalmas eszköz, hogy a fehér felületbe

életet hozzon. Művészek által tervezett betűfajok alkalmazásánál ügyelnünk kell arra, hogy a betűfaj jellegének megfelelő körzet használtassék.

SZEDÉSPÉLDÁK A „TERRAZZO“-BÓL

Lapunk augusztus havi számában bemutattuk az Első Magyar Betüöntöde Rt. által újabban forgalomba hozott „Terrazzo“ nevű díszítménysorozatot. Jelen számunk szövegrészében néhány szedéspéldát mutatunk be, melyeknek díszítését nagyrészt a „Terrazzo“ figuráinak felhasználásával szedtük. E sorkörzet különösen címkek, reklámvignetták szedésére alkalmas, mert lly esetekben, kétszínű nyomást feltételezve, a köznapitól eltérő módon alkalmazhatjuk e körzetsorozat figuráit, melyeknek változatos alkalmazási módjait a jövőben ismételtén is be fogjuk mutatni.

BEKÜLDÖTT NYOMTATVÁNYOK

MEGHÍVÓ

GRÜSSNER ÁRMİN JUBILEUMÁRA

Az Első Magyar Betüöntöde Rt. személyzete Grüssner Ármín szaktársunk ötvenéves jubileuma alkalmából szeptember havában ünnepl összejövetelt rendezett, melynek meghívóját bírálóat céljából is beküldötték. E meghívó szövege — 14 sor — hajlítottn van szedve, s igen alkalmas arra, hogy a hajlítások ellenfelei felfogásuk bizonyítására használják fel. A sorhajlítás dívatja nem az a dívat, melynek követelménye volna, hogy a sorokat mindenkor csak hajlítottn szabad szedni. A sorhajlításnak is megvan a törvényszerű alapfeltétele, s ez az, hogy csak ott alkalmazzuk, ahol arra szükség van s ahol sorhajlítással a nyomtatvány szegletességét vagy merevségét kívánjuk enyhíteni. Tehát soha se erőszakoljunk, mert a hatást alaposan elvétjük. Az előttünk fekvő meghívó a sorok hajlítása által érdekes lett ugyan, de az olvashatóság és nyugodt hatás rovására. w

ÜZEMVEZETÉS

VÁGÁS ÉS CSOMAGOLÁS

Gondos megvágása és jó csomagolása a nyomtatványoknak olyan munka, amelyet nem szabadna felületesen végezni, mert hiszen ez az utolsó munka, amelyet kézbesítés előtt a nyomtatványon végzünk. Szedő és gépmester megleszített fáradtsága és gondossága vesztetik sokszor kárba a könyvkötő-vágó esetleg felületes munkája folytán. Éppen ezért a megrendelő-lapra vagy zacskóra a vágást illetőleg megfelelő utasítás helyezendő el. Néha elég, ha az utasítás úgy szól: „Vágás előtt utasítás kikérendő!“ Sok bosszankodásnak, esetleg kárnak vehetjük ezáltal elejét. Nemcsak kontárok rontanak el valamit, hanem az olyan könyvkötő-vágó is, akinek nincs szépérzéke. Helyesen jár el a művezető, ha a vágás megkezdésekor lehetőleg jelen van. Célszerű ez azért is, mert ilyenkor megállapíthatja, hogy a friss nyomtatvány alkalmas-e már vágásra,

BLEICHEREI, FÄRBEREI UND
APPRETUR-ANSTALT AG.
STUTTGART

Könyvkötővászaink

raktára és egyedüli elárúsítója

GROSZ ÉS KALLÓS

grafikai szaküzlete

BUDAPEST V, NÁDOR-UTCA 29

Telefonszám 49-31

nem-e kell azt vágás előtt belőni, avagy netalán csak kisebb csomókban legyen az elvágható? Sok nyomdában fogytékos a csomagolás is. Pedig tagadhatatlan, hogy a csomag külsejének is hatása van a rendelőre. A gyakrabban előforduló alakok lehetőleg dobozokba csomagolandók, amihez még külső borításul tetszetős csomagolópapírt vegyünk. Sok rendelő nagyra becsüli az ilyen lényegtelennek látszó külsőségeket. A felhasználandó különböző feliratok, ragcédulák, szállítólevelek pedig tipográfiai szempontból kifogástalanok legyenek. Igaz ugyan, hogy a csomagolópapír stb. ezidőszertől magas ára némileg korlátozza az azelőtti bőkezűséget, mindazonáltal nyomtatványok ma is tisztán és tetszatosan volnának csomagolandók.

H. G.

REND A TÖMÖNTŐDÉBEN

Némely nyomdában a tömöntőde igazán mostoha elbánásban részesül. Ha például egy matricára vagy öntvényre van szükség, gyakran az egész készletet át kell kutatni, mely ideges munka mellett bizony előfordulnak sérülések. A stereotypiát mindig világos és szellős helyiségben kellene elhelyezni és tisztaságra és áttekinthetőségre gondolni. A különböző fémek külön-külön helyezendők el, éppen úgy a papírnagyok, matricák, fedőlevek stb. részére megfelelő állványok bocsátandók rendelkezésre, hogy ezek laposan, illetőleg vízszintes állapotban legyenek tarthatók. A szerszámok: reszelők, vésők, stb. áttekinthetően rendezve álljanak megfelelően kézhez. Fémek érkezéséről és kiadásáról, valamint a salak állományáról jegyzék vezetendő, éppen úgy a matricákról és lemezekről is. Ez utóbbi jegyzékek különösen fontosak, hogy szükséglet esetén gyorsan és pontosan felvilágosítás legyen nyújtható, hogy valamely kért munka nem-e áll öntvényben vagy matricában rendelkezésre? Ha rendet teremtünk a tömöntődében, meg is fogjuk azt becsülni, mert hiszen annak betartása a mai fém- és anyagárak mellett jelentékeny fontossággal bír.

s.

KORREKTURA ÉS REVIZIO

A TÖBBESSZÁMÚ MELLÉKNEVEK ÉS TÖBBESSZÁMÚ FŐNEVEK

bizonyos esetek nem ritkán hozzák zavarba a nyomdászt. Akárhányszor olvashatjuk, hogy például: „... az ifjak igen bizalmasok voltak egymással szemben“. Vagy: „A vörösek elfoglalták a várost“. A hangsúly ezen a két szón van: „bizalmasok“ és vörösek“. A tévedés az, hogy a kérdéses szavakat az egyik esetben főnévnek tekintették, a másikban pedig melléknévnek. Mielőtt a kérdést végleg tisztáznók, intézzük el a két idézett mondatot. Az első így helyes: „... az ifjak igen bizalmasok voltak egymással szemben“. A második: „A vörösek elfoglalták a várost“. Tévedés tehát azt gondolnunk, hogy mindegy: bizalmasak vagy bizalmasok, vörösek vagy vörösök, alantások vagy alantások, biztosak vagy biztosok, gonoszok vagy gonoszok; és így tovább. Az utóbbi időben időnként gyakran tévesztik össze ezeknek a szavaknak a nyelvtani jelentőségét.

Pedig csak arra kell figyelniünk, hogy mint melléknévek szerepelnek-e az említett szavak, vagy mint főnevek. Ennek az eldöntése kétségkívül elönti magát a helyesírási kérdést is. Az említett két példa ezt meglehetősen szemléltető módon igazolja. Abban a mondatban, hogy „... az ifjak igen bizalmasok voltak egymással szemben“, a „bizalmasok“ szó mint többesszámú melléknév szerepel. Ha a vitás szó mint többesszámú főnév kerülne alkalmazásba, akkor helyes lenne a „bizalmasok“. Például: „... az ifjak mint mindenbe beavatott bizalmasok élvezték a nagy bölcs barátságát“. Tudnunk kell tehát, hogy

bizalmasak, vörösek, alantások, biztosak, gonoszok = többesszámú melléknévek;

bizalmasok, vörösök, alantások, biztosok, gonoszok = többesszámú főnevek;

és így tovább. Aki ezt a néhány példát megjegyzi magának, az adott gyakorlati helyzetben sohasem jöhet zavarba

sz.

MŰVÉSZET

REKORD-ÁR

EGY SZINES METSZETÉRT

A régi képek vásárlásának mostani dühös járványában tulajdonképpen semmin sem kellene már csodálkoznunk. Mert nincs az a nagy ár, amelyet holnap egy még magasabb ár túl ne szárnyalna. De hogy régi grafikus műlapokért milyen fantasztikus összegeket fizetnek, azt mégis csodálkozva olvashatjuk a Cicerone című folyóirat egyik nemrég megjelent számában, amely a berlini Hollstein és Puppel cégnél nemrég rendezett rézmetszet-auktió eredményeiről számol be. Ezen az árverésen, amelyen főleg angol, francia, holland és dán régiségkereskedők vásároltak, a legmagasabb árat egy Marin Louis-tól származó szines ceruza-modorban tartott „Les belles musiciens“ című rézmetszetért fizettek, szám szerint 63 ezer márkát. Az akkori valuta szerint ez a mai pénzünkben több mint háromszázezer koronás ár, olyan összeg, amelyet egyetlen műlapért még aligha fizettek valaha.

ÁRUMINTAVÁSÁR

Mindenki, aki künnjárt az Iparcsarnokban csak nemrég bezárt árumintavásáron, azzal a szívetvidítő ér-

SÄCHSISCHE
KARTONNAGEN-MASCHINEN AG.
DRESDEN

Ha gépeinkre,

szegecsre, füzőanyagra

stb. szüksége van, képviselőnkhez

GROSZ ÉS KALLÓS

grafikai szaküzletéhez forduljon

BUDAPEST V, NÁDOR-UTCA 29

zessel tette ezt, mely igazolta a sajtó elragadtatását. Csakugyan: egy letargikus, fájdmaktól tépett társadalom hatalmas életösztöne szólalt meg kereskedőink s iparosaink munkájában ezen a kiállításon. Nem kritizálni illik mindazt, amit ott az emberfeletti buzgalom összehordott, hanem csodálni és örülni neki. Ha mégis az elismerés hangjába egy-két kritikai reflexiót is belevegytünk, ezt inkább a jövő tanulságok kedvéért tesszük, mintsem a gáncs, vagy a kishitűség kényszeréből. Sajátos hivatásunk látószögéből nézve, mindenekelőtt nagy sajnálattal nélkülöztük itt az olyannyira fejlett magyar grafikai iparágat, mely ugyyszólván teljesen távolmaradásával tündökölt. Míg a lipcsei vásárnak éppen a grafikai anyaga leginkább az, ami évről-évre odavonzza a kül- és belföld kereskedőit, addig nálunk talán csak egyetlen mérnöknek néhány rosszul sikerült „kirakatírás számára való betűsablonjai“ képviselték a grafikát s ezenfelül a képerketezőknél felejtett gyenge színnyomatok. Feliratok, jó cégtáblák, izléses csomagolás, tetszetős cégkártyák, amelyeknek pedig ma már a magyar kereskedelem sincs híjjával, egyáltalában nem voltak láthatók, a grafikának iparművészeti részét legfeljebb néhány iparművésznőnek könyvkötési diletantizmusa árulták el. Ezekkel bizonyára nehéz lesz a vidék és a külföld kereskedőit tömeges rendelésekre csábítani s azért kívánatos volna, ha a vásár rendezése a jövőben a grafikának nagyobb képviselőit is sulyt helyezne s grafikai iparosaink mellett grafikusművészeinknek is megfelelő helyet biztosítana.

MI MINDENT GYŪJT EGY GRAFIKA-GYŪJTÓ?

Egy német szakfolyóiratban egy berlini antikvárius hirdetést tesz közzé és a következő nyomtatványokra kér ajánlatokat: bibliakiadások minden nyelven 1580-ig. Katakizmusok 1550-ig. Régi térképek és földgömbök. Fa- és rézmetszetű könyvek. Régi játékkártyák. Liturgiák. Miskönyvek, 15—18-ik századi énekek, kéziratok, inkunábulumok, régi rőpiratok, közmondásgyűjtemények, irodalmi folyóiratok a 18—19. századból, spanyol könyvek és kéziratok, árnyékképek, korunkbeli mintaszerű kiadványai a tíz legjobb német kiadó cégnek (következik ezek felsorolása), füzetek, szép kötések, angol és francia könyvek, családtörténeti munkák, 16-ik századi hírlapok, művészlexikonok, művészeti folyóiratok. Sport- és vadászképek. És végül — mivel ez még nem minden — bárminő rendkívül, ritka, vagy szép könyvet vagy könyvtárt hoz valaki, azt szívesen megveszi a hirdető.

SZÜKSÉGPÉNZEK

A főváros tudvalevőleg elhatározta, hogy az aprópénzhiány megszüntetésére 10, 20 és 50 filléres papírpénzt fog nyomtatni s ezzel követi azt a példát, amelyet a nagyobb német és osztrák városok már évekként elvezettek. Az ilyen szükségpénzek azonban nemcsak a vásárló nagyközönség kezén forognak, hanem a grafika-gyűjtők csereberéjének is kedvelt tárgyai

s éppugy egész sorozatokat gyűjtjenek belőlük, mint a bélyegekből. A külföldi szaktapok tele vannak ilyen szükségpénzgyűjtők hirdetésével és elhíhetők, hogy az első fél- vagy egymillió ilyen „bankó“ a gyűjtők dobozába vándorol. Már emiatt is nagyon fontos volna, hogy a főváros, amely ezeket a pénzeket kibocsátja,

VÉRTES MARCELL FAMETSZETE
KELETI ARTHUR: „RAYMONDO ÉS BERTRANDVS
LOVAGOKNAK TÖRTÉNETE“ CIMŰ KÖNYVÉHEZ

különös gonddal terveztesse, nyomassa ezeket a pénzeket, mert így a mi grafikai iparunk s izlésünk fejlettségének is bizonyosságát szolgáltatjuk vele. Nem is említhük itt azt a másik szempontot, hogy a hazai közönség izlésének nevelésére is mily jó hatással van a szép, a rajzában, színelben jól megoldott papírospénz.

IRODALOM

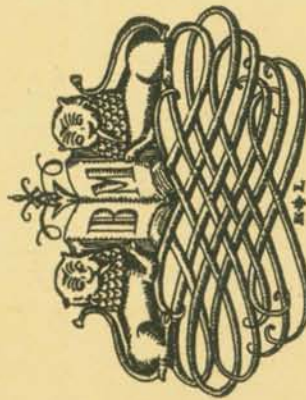
ROVATVEZETŐ: BENEDEK MARCELL

HIRES KÖNYVEK

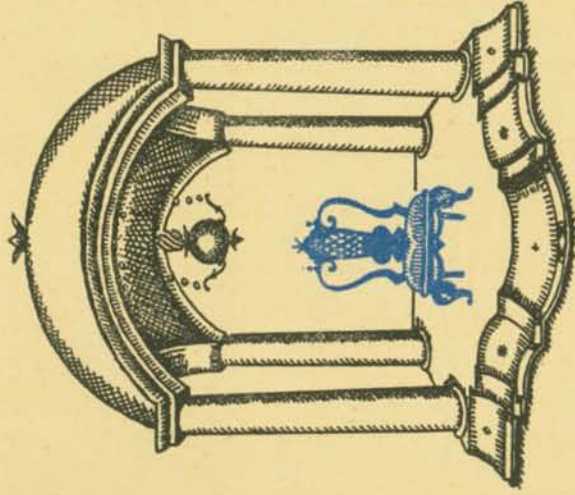
(ZOLA: THÉRÉSE RAQUIN — BALZAC: A HARMINCÉVES ASSZONY — SHAW: BARBARA ŐRNAGY. AZ ATHENAEUM KIADÁSA)

Ennek az új vállalatnak a címe a legkevésbé rokon-szenves. Tulságosan reklámszerű és észbe juttatja az embernek, hogy a leghíresebb könyvek nem mindig a legjobbak. A vállalat programja komolyabb, mint a címe. Az első három kötet olyan neveket hoz, amelyek előtt meg kell hajolni; de a művek kiválasztása nem egyformán szerencsés. Zola Thérèse Raquin-je irodalomtörténetileg kétségtelenül nevezetes. Ennek előszavában először írja le Zola a „naturalizmus“ szót; mint később, a Rougon-Macquart ciklusban, itt is már egészen élettani alapon, ösztön-lénynek rajzolja az embert. Materialisztikus és pesszimista világlátása tökéletesen — elkeserítő tökéletességgel — nyilvánul meg ebben a műben; legnagyobb írói tulajdonságai kevésbé. — Balzac regénye, a Harminc éves asszony, igazolja azt, amit a híres könyvekről mondtam. Sokáig csakugyan leghíresebb műve volt ennek a szellemóriásnak, de határozottan a — legrosszabbak közé tartozik. Voltaképpen nem is az a tárgya, amit a címe mond; laza szerkezetű, hosszú esztendőkre szétszóródó meséje sok tekintetben

NÁDAI PÁL IPARMŰVÉSZET MAGYARORSZÁGON

**AZ
IPARMŰVÉSZET
MAGYARORSZÁGON
IRTA
NÁDAI PÁL**

**BUDAPEST
BIRÓ MIKLÓS KIADÁSA**

K O Z M É S

a kalandos regényekre emlékeztet. — A legnagyobb érték a három „Híres könyv“ közül Shaw szindarab-formába öltöztetett szociális vitalrata, Barbara őrnagy. Hevesi Sándor kitünő előszava és a szerző bevezetése élesen megvilágítja azt a tendenciát, melyet Shawnak voltaképpen minden műve szolgál. Itt is, mint mindenütt,

a maga eredeti megfigyeléseit, s csak azután nézett körül, hogy mások mennyire jutottak. Mivel nemcsak eredetiek, de alapvetőek. Különösen hík ez a jelző a magyar halászatról írott könyvére. Ama tudósok közé tartozott, akik nem csak tudást akartak felhalmozni, de tanítani is. A magyar nyelv egyik legkiválóbb művésze volt és a nagyközönség éppen úgy élvezte írásait, mint a tudományos világ. Egyébiránt nem is elégedett meg azzal, hogy csak a tudomány szolgálatában forgassa a tollat. A pókok és madarak, a halászat és pástorkodás (az általa alkotott szóval élve: ősfoglalkozás) tudása politikus és újságíró volt; félelmes vitaközönséggel és tollal egyaránt. Politikájában Kossuth Lajost követte; a turini remetével haláláig benső barátság fűzte össze. Szociális tekintetben azt a felvilágosodott, haladó gondolkozást képviselte, melynek tragikuma, hogy az osztályok elkeseredett harcában a közéletben állván, senki sem érti meg igazán. Mindamellett szónoklatainak és írásainak ereje, tüzes ellenzéki sége, erős magyarsága népszerűvé tette és több cikluson át volt képviselő — egy krajcár „alkotmányos költség“ nélkül. A németnevű

VÉRTES MARCELL FAMECZETE
KELETI ARTHUR: „RAYMONDO ÉS HERTRANDVS
LOVAGOKNAK TÖRTÉNETE“ CIMŰ KÖNYVÉHEZ

a társadalomnak azokat a közkeletű igazságait leplezi le, melyek az ő szemszögéből nézve, egytől-egyig hazugságnak bizonyulnak.

HERMAN OTTÓ

(AZ UTOLSÓ MAGYAR POLIHISZTOR ÉLETE ÉS KORÁRTA LAMBRECHT KÁLMÁN. BIRÓ MIKLÓS KIADÁSA)

Ez a könyv kettős kötelesség lerovása. Egyik: a hazáé, lelkes fia és kiváló, európai híri tudósa iránt. A másik: a tanítványé, mestere iránt. Nem tudom, a mai gyászos viszonyok között a haza meg tudta volna-e tenni kötelességét, ha a tanítvány nem siet megtenni a magáét. Mindenesetre: öröm és megnyugvás Lambrecht Kálmán könyvét, ezt a derekas, becsületes „egyéni akció“t elolvasni. Amint nemrég egy memoárról mondtam, azt ismételhetem erről az élet- és korrajzról is. Érdekesebb, mint egy regény. Herman Ottó, az ember, Dickens tollára méltó alak volt. Lambrecht Kálmán nem pályázik Dickens babáira, de az ő egyszerű, közvetlen elbeszéléséből, melyet a közelség és a szeretet plasztikussá és melegé tesz egyszerre, mégis elevenen lép elénk a XIX. század egyik legérdekesebb alakja. Különc volt Herman Ottó, egyéni a külseje, a temperamentuma, eredeti a tudományos felfogása, új utakat tört mindenütt, amerre járt: és mégis sokban tipikus jelenség. Ez a kettő együtt — különc és tipikus volta — magyarázza azt, hogy dickens-i alaknak neveztem. A XIX. századdal végképpen kivesző polihisztorok közé tartozott, akik nem korlátozták magukat egy tudomány-ágnak valamelyik speciális részecskéjére, hanem óriási területeket fogtak át nagy összefüggések iránt érzékeny elméjükkel. Autodidakta volt: az iskola rendszeressége sohasem nyomhatta rá pecsétjét. Hányvetett fiatalság után, élete derekán jutott el odáig, hogy szíve szerint foglalkozhassék mindazzal, ami érdekelte. Előbb találta meg a maga útját, előbb gyűjtötte össze

Herman, aki hét esztendősen tanult meg magyarul, tüzes sovíniszta volt, — de olyan sovíniszta, akinek érzelme nem frázisokban, hanem a magyar kultúrának tett, világszerte elismert szolgálataiban nyilvánult meg. Lambrecht Kálmán könyve nagy tudományos és kortörténeti alaposággal rajzolja meg Herman Ottónak, a tudósnak, politikusnak és íróművésznek képét és megmagyarázza azt is, ami magából az emberből megmagyarázható. Hermant egyre fokozódó nagyothallása bizalmatlanná, gyanakodóvá tette; lelkének melegsége inkább levelezésében, mint beszélgetés közben áradt ki. Szenvedélyes levéllró volt. De a szerző, akinek alkajma volt az ősz tudós oldala mellett dolgozni, kedvesen rajzolja meg azt a meleg, patriarkális viszonyt, melyet Herman az ő „fiával“ tartott fenn. A nagy polemikusból ők csak az atyai szívű mestert ismerték. A tanítvány könyve most minden oldaláról megismerteti és minden szeretete mellett is tárgyilagosan értékeli a magyar kultúrának azt a kincsét, melyet Herman Ottó egyénisége, művel jelentenek; nagy szorgalommal összeállított bibliográfiájának függelékében nélkülözhetetlen leltárt is ad e kincsről. Ez a könyv méltó a tárgyához — és ez a legnagyobb dicséret, amit elmondhatunk róla.

FELJEGYZÉSEK

A VIDÉKI NYOMDATULAJDONOSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE

azzal a megpendítéssel fordult a Budapesti Grafikai és Rokonparosok Főnökegyesületéhez, hogy a vidéki Szövetség beolvadásával a Főnökegyesület országosíttassék. Szükségessé teszi ezt az a körülmény, hogy az ország megcsonkítása folytán az elnökség egy része

megszájt területen rekedt, az eredményes működés mindenképpen meg van nehezítve, — különben is régi óhaja volt a vidéknek az egyesülés, úgy hogy újabb munka felvétele előtt ezt a régi óhajt gondolják az ügy érdekében megvalósítani. Az erre vonatkozó tárgyalások folyamatban vannak és valószínűleg rövidesen eredménnyel végződnek.

TANONCSZERVEZET

alapított a német nyomdai munkások egyesülete, amely a közelmúltban kezdte meg működését mint a szervezet egy külön osztálya. A gazdasági érdekek megvédésén kívül az osztály a szakmai kiképzés tökéletesítését, a szellemi és testi nevelést tűzte ki céljává. Az egyesület tagjai részére „Jungbuchdrucker“ (Ifjnyomdász) címen szaklapot ad ki (az első szám technikai kiállítása és tartalma megnyerő, például sikerültek), nyomtatványkiállításokat rendez, könyvtárakat létesít, az együttműködést keresi a szakiskolákkal, ezenkívül pedig előadásokat és szórakoztató ünnepélyeket rendeznek az Ifjnyomdászok részére. Az egyesület tanoncszabályzatot dolgozott ki, amely tantervet, béreket, a tanonc kötelességeit stb. tartalmazza. Ez a szabályzat — mint Berlin tudósítónk írja — nagy port vert fel, amennyiben a munkaadók egy része nem hajlandó azt elismerni.

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK UJ ELNÖKE

— mint az „Inland Printer“ jogos büszkeséggel megállapítja — feltétlenül volt nyomdász lesz, amennyiben mindkét komolyan veendő jelölt, akár a demokrata, akár a köztársasági párt jelöltje kerül győzelemre, mindegyik sorainkból való. Hogy James M. Cox, Ohio állam kormányzója, vagy földije, Warren G. Harding, ugyanazon állam szenátora lesz-e az elnök, az még eldöntésre vár, de hogy nyomdász lesz, az bizonyos. „A nyomdászat még mindig megállja helyét, nem csak amikor a közvélemény közvetítéséről van szó, hanem akkor is, amikor olyan férfiakat kell sorainból közvetítenie, akik a legmagasabb nyilvános tisztségek viselésére alkalmasak“, — mondja önérzetesen amerikai lapunk.

RUDOLF MOSSE,

a világszerte ismert hirdetés-iroda alapítója, életének 78. évében a múlt hó 8-án Schenkendorfban meghalt. Az általa alapított vállalat, amelyhez már hosszú évek óta látványosságzámba menő, hozzáértéssel berendezett

**CHR. HOSTMANN-STEINBERG
FESTÉKGYÁRAI
CELLE-HANNOVER**

*Könyv- és
könyomdai festékeink
egyedárúsága és lerakata*

GROSZ ÉS KALLÓS
grafikai szaküzlete
BUDAPEST V, NÁDOR-UTCA 29

nyomda társul, 1917-ben ünnepelte 50 éves fennállását. Németország legelőkelőbb folyóiratainak hirdetésait intézte Mosse vállalata, majd kiadványvállalatot létesített — többek között ő adta ki a német birodalmi címtárt —,

amely egy eredményes volt, hogy csakhamar Berlin leggazdagabb férfiai közé sorolták. Gazdagságát azonban emberi módon alkalmazta, úgy mint munkaadó, mint a szegények barátja, vagy mint a művészeket istápolója.

HIBA-IGAZÍTÁS

Laupál Antal szaktársunknak a lapunk szeptember havi számában közölt „A festékszék-erény kezelése“

című közleményébe értelemzavaró hiba csuszott be. Ugyanis a 101. oldal első hasábjának felülről számított 15-ik sorában festékkémia szó helyett „festéklénia“ olvassandó.

T R É F A

TÖRVÉNYES HUNCUTSÁGOK

A gyomai választókerület tíz nagyközszégből állt, amelyek három kivételével erősen tul vannak a tízezer lélekszámon. Ily monstrum kerületre azért volt szükség, mivel ha mind a tíz község külön választást képviselőt, akkor innét ugyanannyi negyvennyolcas képviselő megy be a házba. Ami kissé talán mégis sok lett volna.

A kormány az egy jelöltre is ráfeküdt minden választáskor és ellenjelöltül illusztris, vagy sokpénzü embereket állított a csak hazafiasságra hivatkozással dolgozható ellenzéki jelölttel szembe. Így az idők folyamán Trefort kultuszminisztert, gróf Ráday Gedeont, Légrády Károlyt stb.

Mindaz nem használt. Mindig csak 48-as győzött — az utolsóelőtti választás kivételével.

A nagy hazafias küzdelésekben aktív szerepe volt e sorok írójának is és nem egy győzelem eszméjén sarkallott.

Nem volna értelme itt a kortesfogások felsorolásának. Csak kettőre terjeszkedem ki, amelyek a szakmával kapcsolatosak.

Egyik választási harc késhegyre ment. A kormány hallatlan erőfeszítést fejtett ki. Az ellenzék nemkülön-

ben. Mezey Mór és kísérete Debrecenből, az ott lezajlott választás után lóháton jött segítségünkre.

Egy olyan erős írást kellett a nép közé szórnál, amelynek az első napokban nem merete a párt felelősségét vállalni, tehát impressum nélkül kellett megjelennie.

A szépen dolgozó nyomda úgy állította elő, mintha Kutyabagason készült volna s persze impressum nélkül.

A kir. ügyészség ahelyett, hogy 10—20 példányt szerte küldött volna, egy példányt körözött meg, hogy

kikérje a kartársak véleményét, vajjon hol készülhetett a nyomtatvány. Hozzám hónapok mulva jött, amikor is jelentettem, hogy cégemnél és hivatkoztam rá, hogy negyedévkor a sajtótermékek közt be is van terjesztve. Meg is lették ott: impressummal és a tárgyaláson ki-sült, hogy az impressumnélküli papírja lent rövidebb és látszott, hogy bicskával szelték le a cégjegyzéses részt s a rendelőkönyvben szereplő egyén nem lévén fellelhető: szépen elaludt az ügy.

Más alkalommal falragasztnak kellett impressum nélkül megjelennie.

Körözésre megint magam jelentkeztem és a betervezett sajtótermék tanúsága szerint volt azon impressum, de a tulsó oldalán és a falra úgy voltak falragasztva, hogy azon részére külön gond fordított.

Emlékezhettünk még, hogy vagy 25 éve jött is aztán miniszteri rendelet „valamennyi nyomdához“, amely szerint „jövőben falragaszton az impressumnak a szöveges oldalon kell lennie, mivel ellenben nem létezőnek tekintetik s aszerint büntették“. KNER IZIDOR

TULZOTT PAPIRTAKARÉKOSSÁG

Az öreg egészségügy tanácsos a papírárok emelkedése folytán elhatározta, hogy egyelőre receptformulárak nyomtatásáról lemond. Mert hiszen a nyomtatott recept — szerinte — a fényűzés rovatába tartozik. Minthogy azonban orvosi gyakorlat recept nélkül alig képzelhető el, úgy segített magán, hogy a beérkező, leginkább családi nyomtatványokat vagdalta fel recept alakra s a tiszta oldalon írta rendelvényét. Egyik rendelőóra alkalmával egy nagyon ideges nőnek rendelt valamit. A páciensnö elolvassa a receptet, meg is fordítja azt s mintha szél érte volna, teljes hosszában

— földhöz vágódik. Az öreg egészségügy tanácsos odaugrik, először a receptet kapja fel, amikor is annak hátlapján olvassa: „A tometés szerdán délután 5 órakor tartatik meg“.

„ULK“

LEVELESLÁDA

DEBRECEN. Lapunk negyven új debreceni előfizetőjét ez uton is üdvözljük. Végtelenül örvendünk, hogy Debrecenben ismét kezd feléledni az a lángoló szakmaszeretet, mely ennek a városnak nyomdászalt a boldog békeidőben is az ország első közé emelte. Ilyen lények egyenesen rácsófolnak azokra, akik azt vitatják, hogy nálunk a szakmafejlesztés iránti érdeklődés végkép elaludt s többé alig támasztható fel. Ha sok ily lelkes, szakmaszerető hívőre találunk — s megfeszített munkával azon vagyunk, hogy találjunk —, akkor rövidesen újból virágzásba hozzuk a szakoktatás most még zsenge fáját s igyekeznünk fogunk azt terebélyes törzssé növesztetni.

LEFKOVITS LAJOS, NEW-YORK. Lapunk 60 példányát elküldöttük a múlt hó végén; a februári számból — sajnos — nem tudunk példányokkal szolgálni. Az előfizetési díj — a nagy portóra való tekintettel — 200 korona. Arra kérjük, hogy amerikai nyomtatványokat, szak- és folyóiratokat küldjön kiállítás céljára és rendszeresen informáljon az ottani nyomdaipari viszonyokról.

WIEN. Buzgólkodásának — amint az afából üzenetből láthatja — már eredménye is mutatkozik. További fáradságtalan munkálkodását kérjük, mert nagy súlyt helyezünk arra, hogy lapunk az elszakított területeken mialább gyökeret eressen.

R. S. BETÜÖNTÖDE. Megjegyzésünk — hogy a mintalap címlapját szebb megoldásban szerettük volna látni — épp úgy szólt Önnek, mint a vállalatnak. Ehelyütt készséggel állapítjuk meg, hogy Ön mást akart, de hát; Ön tervezett s az — igazgató végzett! Tartozunk azonban az igazságnak azzal a megállapítással, hogy a bemutatott eredeti címlapterv gyengébb, mint az, amely kivételre került.

L. S. KOLOZSVÁR. Alig találunk szavakat, melyek alkalmasak volnának szíves sorai által kiváltott meg-hatottságunkat és megilletődöttségünket vázolni. Bizony sok minden változott, amlóta utójára láttuk, egy azonban — úgy látszik — bizonyos: szakmaszeretetünk most is a régi! Sőt! mintha most erősebb volna készségünk

Betüt, körzetet, rézléniát

és minden könyvnyomdai szerszámot szállítunk
elsőrendű kivitelben legjobb keményfából
képzéselők

GROSZ ÉS KALLÓS

grafikai szaküzlete útján

BUDAPEST V, NÁDOR-UTCA 29

Telefonszám 49-31

JULIUS KLINKHARDT

betüöntöde és rézléniagyár, Leipzig

a szakmafejlesztés érdekében dolgozni, de szükség is van erre nagyon. Végtelenül örvendünk, hogy Ön is azon a véleményen van és azt a meggyőződést vallja, miszerint a közénk emelt új határt az új térképen nagyon kevésbé fénytálló festékekkel nyomták bele s az rövidesen ki fog fakadni s nyomtalanul eltűnni. Vajha ez mielőbb bekövetkezne! A jelzett előfizetők számát mielőbb kérjük közölni, hogy a lapokat megküldhessük.

1920. évi október hó 16-án.

Kiadó Bíró Miklós, Felelős szerkesztő Wanko Vilmos,
Főmunkatárs Gondos Ignác. Nyomtatja Bíró Miklós
nyomda műintézete, Budapest, IX., Ráday-utca 26.

MAGYAR ÓLOMÁRUGYÁR
ÉS FÉMKERESKEDELMI RT
BUDAPEST VI, FORGÁCH-UTCA 6
TELEFON 110-45, 102-01, 36-75

GYÁRT
BETŰFÉMET

BETŰ- ÉS TÖMÖNTŐDÉK, VALAMINT
SZEDŐGÉPEK RÉSZÉRE

FÉMHAMUT
A LEGMAGASABB ÁRON VESZ

ELEKTROMÓTORJAVITÁST,

szerelest és karbantartást gyorsan és szolidan végez

FRANK ÉS BERGER

Iroda és szerelőműhely: Budapest VIII, Bezerédy-utca 3

Telefonszám József 74-05

Gyár: Budapest X, Liget-utca 22

Telefon 179-73 (Pollák)

FEST RAJZOL METSZ

Kirakattáblát,
plakátot, hirdetést,
könyvborítéket
és diszeket,
levélfejet és
cégkártyát
stb.

KUN

BUDAPEST VI, CSÁNGÓ-UTCA
3A

PUSZTAFI ZSIGMOND

GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST, V
TÁTRA-UTCA 6. SZ.
TELEFON 31-43

ÁLLANDÓ RAKTÁR
PAPÍRFELDOLGOZÓ
GÉPEKREN,
SZERELVÉNYEKREN,
ANYAGOKBAN
ÉS FESTÉKEKREN

ELSŐRANGU KÉPVISELETEK
TELJES
NYOMDÁBERENDEZÉSEK

amely az itt leírtakat a megvalósulás felé viszi. A kérdés anyagi részét illetően csak annyit, hogy hiszem, sőt tudom, miszerint ez nem lesz akadálya a cél megvalósításának és egy olyan intézmény, amely a szakképzést és szakmafejlesztést tüzi feladatául, kellő áldozatkészséggel fog minden oldalról találkozni.

LÖWY SALAMON

Teljes egészében osztjuk cikklró felfogását a szakma-

fejlesztés szükségességét illetően és kívánatosnak tartjuk, hogy a megpendítés mielőbb megvalósuljon. Mi a magunk részéről minden tekintetben rendelkezésére állunk mindazoknak, akik az eszme megvalósításának szolgálatába kívánnak állani. A kezdeményezést is készséggel vesszük kezünkbe, ha a megvalósítást szükségesnek érzők — legyenek azok főnökök avagy munkások — munkájukkal mellénk állanak. Akik átérzik ezen ügy fontosságát, forduljanak szerkesztőségünkhöz.

KEZDJÜK MEG!

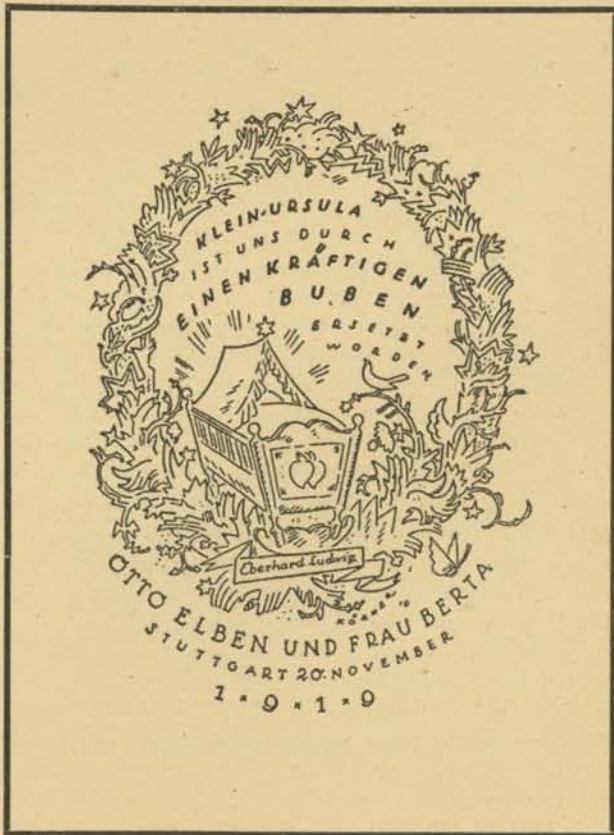
A SZAKKÖRÖKBEN megfordulok, másról nem hallok, ha szaklapjainkat forgatom, mást belőlük nem olvasok, mint panaszt, jajgatást: Iparunk tönkre van téve, le van züllve, sőt sokan a jövőt is reménytelennek tartják. Cikkek keretében nem akarom kutatni, mennyiben van igazuk azoknak, akik ma azt hajtják, hogy a nyomdai parból nem lehet megélni, azt élik föl, amit azelőtt gyűjtöttek, hisz e gazdasági problémáról külön vitát lehetne folytatni, — viszont azon panaszokat sem akarom jelenleg tollhegyre venni, melyek az alkalmazottak, munkavállalók erkölcsi vagy munkateljességen rosszbodását érintik; e témáról szintén nagyon sokat lehetne pro és kontra írni, mert mind a két oldalon: munkaadó és munkavállaló oldalon van elég javítani való, — hanem egyesegyedül szakmánk művészeti sílyedéséről és annak lehető meggátolásáról kívánok néhány szót szólni.

Jó ideje nem kerül kezem közé izléses nyomtatvány, még szaklapjaink után sem. Jó ideje nem látok a könyvkereskedők kirakataiban izlésesen kiállított magyar könyvet. Hol a hiba? Azt mondják, nincs papíros, nincs festék. E kifogások nem állják meg helyüket. Igaz, hogy kevesebb, rosszabb a papír; igaz, hogy némely festék rosszabb, de van és volt némely nyomdának jó papírja, jó festékje és még sem született meg az izléses nyomtatvány!? Vagy mi köze a papírhoz és festékhez a napi és hetilapok kritikán alul izléstelenül szedett hirdetésének, a meg nem felelő betűkből, meg nem felelő alakban szedett esketési s eljegyzési kártya, hangverseny-meghívó, színlap, cégfejek és borítékok, stb.? Vagy nem boszszantó, ha az ember a külsőleg, szép rajzzal, eléggé jól megválogatott színadással nyomott borítékba fűzött könyvet felvágva, végiglapozza és a belső szöveget teljesen izléstelenül összeállítva, a sorok szedését, a térszók alkalmazását, a címek betűitnek a szöveg karakterétől teljesen elütő megválasztását, az ugynevezett „schmutztitel“, (belső címlap) sorainak helytelen elosztását, stb. látja és hogy a nyomás a lehető leghanyagabb, a sorok, az oldalak nem fedik egymást, nem áll a regiszter, az egyik oldal szürkén, a másik feketén van nyomva?

Nem, kedves szaktársak, itt nem csak az anyag rossz-szasága áll fenn, mert ha csak úgy volna, cseppet sem busulnák az állapotokon, mert hisz abban a pillanatban, amikor kifogástalan anyaghoz jutunk, sokszorosító ipa-

runk legalább is régebbi, háboru előtti nivójára ugrik minden átmenet nélkül! De mert a rossz eredmény mélyebb, nem oly gyorsan átváltoztatható talajban találja okozóját, hanem a mi szép, művészi iparunk gyakorlóinak leromlottságában, hanyagságában, nembánomságában, könnyelműségében, sőt lustaságában és ezekkel karöltve járó tudatlanságában: ez a nagyobb baj, melynek elhárítása nem sikerülhet máról holnapra, a javítás munkáját tehát meg kell kezdeni minél hamarabb, mert nincs már egy pillanatnyi vesztegetni való időnk.

A békét ratifikáltuk, kilátás van a külországokkal való könnyebb és gyorsabb közlekedésre, kereskedelmünk, iparunknak, ha nem is fellendülésre, de legalább élénkebb mozgolódására és ez elsősorban érinti szakmánkat. Most tehát résen legyen minden ember, munkaadó és munkás egyaránt. A munkaadók már most tegyék

SZÜLETÉSI ÉRTESÍTÉS A „DAS PLAKAT“ LEGUJABB SZÁMÁBÓL

meg az előkészületeket, miként lehet majd a munkát szaporítani, részben rendelt, részben saját kiadási munkával. A rendelt munkát fokozni kell az által, hogy csinos mintákkal, legyenek azok bár külföldiek, más nyelvűek, a gyárakat, kereskedőket, iparosokat, színhá-

MUTATVÁNY BRÜDER BUTTER DRESDAI
ÖNTŐDE MINTAKÖNYVBŐL

zokat, mozikat, stb. árjegyzékek, körlevelek, plakátok, reklám- és kezelési nyomtatványok rendelésére ösztönözzük. Saját kiadásban pedig szükségét pótló tan- és tudományos, népszerű természettudományi, ipari, gazdasági könyveket, a hazai történelmet, földrajzot, fürdő- és városismertetések, műtörténelmi emlékeket, stb. tárgyaló könyveket kell kiadni. Jelesebb festőink és szobrászaink alkotásairól háromszín- és mélynyomással előállított reprodukciókat, levelezőlapot, albumot, stb.

kiadni. Ugyanez idő alatt — a mostani téli időszak a legalkalmasabb — a munkások szintén készüljenek az új kampányra: tanuljanak. Tanuljanak izlésesen szedni, tördelni, tervezni, rajzolni, jól stereotypálni, mindenféle eljárással nyomni, bármiféle papíron. Tanfolyamokat kell szervezni szedők, öntők, nyomók, litografusok, kémigrafusok, könyvkötők, stb. részére. Ezek rendezését a Főnökegyesületnek a szakszervezettel karöltve kell minél hamarabb megcsinálni. Ha a Főnökegyesület vagy a szakszervezet jelenleg bármiféle okból e tanfolyamok rendezését nem vállalná, úgy alakuljon egy, mondjuk „Gutenberg-szövetség“, melynek feladata volna a fentiek megvalósítása. Vannak még Hornyánszkyk, Kertészek, Korvinok, Bíró Miklóskok, Kner Imrék, Pollák Simonok, Pápai Ernök, Weisz L. F.-ek, Kohl-ok, stb., akik a szép nyomtatványért lelkesednek, Kun Mihályok, Wankók, Gondosok, Fuchs Zsigmondok, Löwyk, Janovitsok, stb., akik írni, előadni, tanítani tudnak és tekintve szorult helyzetünket, akarnak is. Csak meg kell a lavinát indítani, majd gurul és növekszik az magától. Lesz munka elég, lesz jó munkás, lesz ambíció és visszatérnek ismét a régi jó idők, amikor a nyomdászság karöltve, munkás és munkaadó, versenyezni fog, hogy a külfölddel szemben jó, tökéletes munkában ne álljunk hátrább; a Balkánt pedig feltétlenül uraljuk. Kenyér gondok nem szabad, hogy a fejlődést megakasszák; folyamatban az árszabálytárgyalások, melyek csak kollektív szerződéssel végződhetnek, olyannal, melylyel mindkét fél meg van elégedve, mert a munkásnak meg kell adni a megélhetési lehetőséget úgy, hogy önmaga továbbfejlesztésére is meg legyen a kedve. Kezdjük meg az okos munkát, míg nem késő.

WALTER ERNŐ

A KÖNYVKÖTŐIPAR MULTJÁBÓL

HATODIK KÖZLEMÉNY

KÖZÉPKORI bőrkötések a bőrpólyákból fejlődtek ki és ebben az alakban már a katakombaélet idején sem lehettek ismeretlenek. Bizonyosra vehetjük, hogy a mindennapos használatra szánt könyveket bőrpólyákban őrizték, sőt joggal feltehetjük, hogy az ősi

pugilláriás kötések értékesebbjei is ilyen pólyákba voltak burkolva. A könyvtestet a pólyába eleinte egyszerűen beleragasztották, úgy, amint azt az arabok még a XVI. században is tették, később a pólyához hozzávarrták, majd ezt a kétféle megerősítési módot egyesítették s a bőrt a deszkafedelekre ragasztva, megteremtették a keménytáblás kötéseknek mai napig ismert őstípusát. A történelmi fejlődésben azonban itt is hézagot találunk, mert legrégebbi ránk maradt bőrkötésű könyvemlékeink, az említett Bonifatianus-kódexek, minden esetlenségük mellett is igen fejlett könyvtechnikai készítmények. Kénytelenek vagyunk tehát megállapítani, hogy az eredeti könyvpólyák vagy elpusztultak, vagy későbbi időkben, más célokra felhasználhattak.

A középkori bőrkötésű könyvek fűzésüket és táblázásukat tekintve, barátkötések. Ivenkint, finoman sodrott

hurral vannak végig fűzve, ikerbordákra, vagy bőrszalagokra. A borda-, vagy a szalagvégek a deszkafedél testében vannak a már leírt módon beagyazva és pecsekkel lefójtva. Könyvkötőipari értéküket nem is különleges technikai elkészítésükben, hanem díszítésük szerszámtechnikai stílusában kell keresnünk, melyről bizonyosan tudjuk, hogy az minden más iparág beavatkozásától független könyvkötőmunka, más szóval, ugyanannak a mesternek a készítménye, aki a könyvet fűzte,

PÓLYÁS KÖTÉS

táblázta és borította. Díszítésük szerszámtechnikája szerint két főcsoportot kell közöttük megkülönböztetnünk: az elsőbe sorolhatjuk a lyukasított, metszett, vert, domborított és festett bőrkötéseket, melyeknek legrégebbi emlékeiről, a Bonifatianus-kódexekről és Cuthbert evan-